

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Kärt barn har många namn

En studie av hur elever, pedagoger och specialpedagoger tänker kring koncentrationssvårigheter.

Linda Kruger, Theresia Lindmark, Anne-Li Olausson

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Specialpedagogiska programmet
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2009-06-23
Handledare:	Malin Eliasson
Examinator:	Anders Hill

Abstract

Examensarbete för specialpedagogutbildningen -60 poäng

Titel:	Kärt barn har många namn
Författare:	Linda Krüger, Theresia Lindmark, Anne-Li Olausson
Termin och år:	Vårterminen 2009
Handledare:	Malin Eliasson
Examinator:	Anders Hill

Syfte: Föreliggande studies syfte är att undersöka pedagogers, specialpedagogers och elevers beskrivningar om koncentration och koncentrationssvårigheter. Focus är likheter och skillnader i deras beskrivningar.

Studiens forskningsfrågor är:

- Vilka likheter och skillnader finns i beskrivningarna av koncentration och koncentrationssvårigheter?
- Vilka synsätt uttrycks, gällande vad som erbjuds i skolmiljön gällande arbetssätt/metodik och organisation?
- Hur tänker pedagoger, specialpedagoger och elever kring de faktorer som gynnar respektive försvårar koncentration?
- Beskriver pedagoger, specialpedagoger och elever att det finns utvecklingsmöjligheter av koncentrationsförmågan?

Metod: Undersökningen bygger på en kvalitativ intervjustudie med två elevgrupper, fyra pedagoger och två specialpedagoger. Vid intervjuerna användes halvstrukturerade frågor. Materialet har samlats in och sammanställts under rubriker utifrån syfte och frågeställningar.

Resultat: Resultatet visar på fler likheter än skillnader mellan både elevers, pedagogers samt specialpedagogers beskrivningar av faktorer som påverkar koncentration. Pedagogers och specialpedagogers beskrivningar av synsätt gällande miljö, arbetsmetod och förhållningssätt för elever i koncentrationssvårigheter överensstämde väl med referenslitteraturen. Sammanfattningsvis konstateras att elevernas bild av en framtidsskola verkande för arbetsro och koncentration befinner sig i linje med både pedagogers, specialpedagogers samt inhämtad aktuell forskning och litteratur i ämnet.

Betydelse för specialpedagogyrket: Att bidra till en större förståelse för hur elever, pedagoger och specialpedagoger ser kring begreppen koncentration – koncentrationssvårigheter. Hur man kan förebygga för, stödja och hjälpa barn i koncentrationssvårigheter i skolan. Att ställa frågan; var finns problemen och lösningarna?

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	INLEDNING	5
2.	LITTERATURGENOMGÅNG	7
2.1	Begreppen koncentration/uppmärksamhet och begreppen koncentrations-/uppmärksamhetssvårigheter	7
2.1.1	Begreppen koncentration/ uppmärksamhet	
2.1.2	Begreppen koncentrations-/uppmärksamhetssvårighet	8
2.1.3	Primära koncentrationsvårigheter	8
2.1.4	Sekundära koncentrationsvårigheter	9
2.1.5	Passiva barn med koncentrationsvårigheter	9
2.2	Faktorer som påverkar koncentrationen	9
2.2.1	Arbetsminnet	10
2.2.2	Medvetandegraden, automatiseringen och aktivitetsnivån	10
2.2.3	Intresse och motivation	10
2.2.4	Miljön	11
2.2.5	Metoder, arbetssätt, bemötande och attityder	12
2.2.6	Resurser och insatser på skolan	14
2.3	Vad blir konsekvenserna av koncentrationsvårigheter	14
3.	SYFTE	17
4.	METOD	18
4.1	Den kvalitativa forskningsintervjun	18
4.2	Urval	18
4.3	Genomförande	19
4.4	Analysformen	19
4.5	Reliabiliteten och validiteten	19
4.6	Etiska överväganden	20
4.7	Relevans	20
5	RESULTAT	21
5.1	Hur man beskriver koncentration, okoncentration och koncentrationsvårigheter	21
5.1.1	Koncentration	21
5.1.2	Okoncentration	21
5.1.3	Hur man beskriver en elev i koncentrationsvårigheter	22
5.2	Beskrivningar av vilka faktorer som kan vara av betydelse för koncentrationen	23
5.2.1	Miljöns betydelse för koncentration	23
5.2.2	Tidens betydelse för koncentration	24
5.2.3	Arbetsättens, motivation och intressets påverkan för koncentration	24
5.2.4	Elevernas strategier för att förstärka koncentrationen	25

5.2.5	Att träna upp koncentrationen	26
5.3	Specialpedagogiskt stöd och funktion för elever i koncentrationssvårigheter	27
5.3.1	Pedagogernas beskrivningar av specialpedagogiskt stöd	27
5.3.2	Specialpedagogernas uppfattningar av specialpedagogiskt stöd	29
5.4	Visioner av en framtidskola som kan ge mer lugn och koncentration	29
5.4.1	Den fysiska skolmiljön	29
5.4.2	Pedagogiken	30
6	DISKUSSION	32
6.1	Metoddiskussion	32
6.2	Resultatdiskussion	32
6.2.1	Koncentration	32
6.2.2	Koncentrationsvårigheter	34
6.3	Förslag på vidare forskning	36
	Referenslitteratur	37
	Brevet	39
	Intervjufrågor till elever	40
	Intervjufrågor till pedagoger	41
	Intervjufrågor till specialpedagoger	42

1 Inledning

Förr kallades barn med koncentrationsproblem stökiga, bråkiga och olydiga. Dessa barn har återigen blivit en brännpunkt i skoldebatten. Nu med de nya benämningarna, som barn med uppförandeproblem, de avvikande/svårbehandlade barnen i koncentrations och aktivitetsproblem. Det kan handla om de så kallade bokstavs barnen som ibland benämns ”orosbarn”, ”myror i brallan barnen” eller de rastlösa barnen.

”Koncentrationssvårigheter är det överlägset vanligaste problemet som nu tas upp på skolornas elevvårdskonferenser” skriver Nordin-Hultman i en artikel i pedagogiska magasinet (2008) och Olsson & Olsson(2007) anser också att antalet barn med dessa svårigheter har ökat under det senaste decenniet.

I en artikel i Pedagogiska magasinet (2008) belyses miljön som en faktor för elever i koncentrationssvårigheter och man ställer frågan; när lyckas barn koncentrera sig?

Pedagoger som i skolan möter barnen är viktiga för att de skall få en god kunskapsbas, en positiv inställning till sin skolgång och en god självkänsla. Kadesjö (2008) skriver att vuxnas bemötande och förhållningssätt får stor betydelse för barnen och måste inriktas på att stärka deras självkänsla genom att hjälpa dem att lyckas. Olsson & Olsson(2007) skriver att det är viktigt att ta stora varaktiga koncentrationssvårigheter på allvar då det kan komma att påverka barnets hela personlighetsutveckling och framtid. Gustavsson (2004) menar att normen för det normativa i en skola kan vara högst godtyckligt av en enskild lärare och att det i skolan finns en rad föreställningar, ofta inte uttalade, om hur barn ska vara för att uppfattas som normala.

Dagens samhällsutveckling, menar Börjesson & Palmblad (2003), leder till ett komplext samhälle, ett nytt IT- eller kunskapssamhälle som kommer att ställa nya krav på oss medborgare. Kan dessa nya krav påverka och leda till att färre kan leva upp till krav och förväntningar? De menar vidare att vi idag kan se en ytterligare accentuering av vikten att upptäcka, granska och åtgärda de barn som inte lever upp till förväntningarna. Barn är inte avvikande eller problematiska i sig, utan bara i relation till kulturella önskingar och institutionella krav. Börjesson & Palmblad förklarar välfärdssamhället som ett expertstyrkt samhälle där det finns ett system av experter som på olika sätt förväntas arbeta med icke önskvärda avvikelser.

I en artikel i pedagogiska magasinet skriver Haug (2000) att uppfattningen om vad som skapar elevernas behov av särskilt stöd domineras av individpatologi. Det är individen det är något fel på när eleven har svårt att fungera i skola. Eleven måste anpassa sig till institutionen, och klarar inte eleven det är eleven som ska behandlas. Idealet borde vara det omvända, att institutionen är till för eleven och att institutionen måste utformas så att den passar för alla som ska vara där.

Nordin-Hultman skriver att ”I såväl läroplaner som i alla de olika perspektiv som utgör skolans teorigrund betonas en interaktionistisk syn, alltså att vi inte bör se eleven som isolerad, utan i stället i ett samspel med omgivning eller miljön” (2008). Hon menar vidare att eleven är ofta den som blir bärare av problemet och man tittar inte på det samspel, de situationer och miljöer där problemen uppstår. Detta kan leda till att barnet ser sig själv som orsaken till sina eventuella skolsvårigheter med en negativ självbild som följd. I skolans värld läggs mycket på individnivå, när man istället borde se mer till grupp och organisationsnivå för att kunna förändra runt barnet. Skulle man kunna tala om arbetssätt eller uppgifter med koncentrationsproblem?

Vidare menar Börjesson & Palmgren (2003) att integreringsepoken i skolan ser ut att bli en kort parentes. Differentieringen och särlösningar växer fram på olika håll i landet menar de. Mycket tyder på att vi idag har en stark segregeringstendens inom den svenska skolan. De menar vidare att det finns mycket professionella specialiseringar där helhetssynen är långt borta.

Problematiken kring barn i koncentrationsproblem belyses från två olika grundsyner, dels det systemteoretiska där man mera ser på problemen kring barnet i termer av relation, kommunikation och samspel. I systemteori talar man om systemet som en helhet sammansatt av olika delar som ömsesidigt är beroende av och påverkar varandra förklarar Andersson (2001). Systemteorins fokus är samspelet och kommunikationen mellan människor i ett gemensamt sammanhang. Forsberg & Wallmark (2005) menar att denna grundsyn skiljer sig från biologisk-medicinsk eller psykoanalytisk teori vilka beskriver mänskliga problem och symtom som ett tillstånd inom individen. I studien har vi valt att inte fördjupa oss i olika diagnoser utan att mera se till symtom och konsekvenser av koncentrationssvårigheter.

2 Litteraturgenomgång

2.1 Begreppen koncentration/uppmärksamhet och koncentrations-/uppmärksamhetssvårigheter

2.1.1 Begreppen koncentration / uppmärksamhet

Duvner (1998) beskriver att koncentrationsförmåga kan ses som en övergripande förmåga till styrning av tankar och handlingar. Nationalencyklopedins beskrivning av begreppet koncentration är: inom psykologin stadigt inriktad uppmärksamhet på ett och samma objekt.

”Koncentration innebär att rikta sin uppmärksamhet mot en företeelse i ett visst sammanhang i en viss omgivande miljö” (Duvner, 1998; s, 31). Beskrivet enligt Kadesjö (2008) kräver koncentrationsförmågan att man kan rikta sina tankar och känslor mot en uppgift, utesluta ovidkommande stimuli och att komma igång med, hålla fast vid och avsluta en uppgift. Koncentrationsförmåga kan enligt Hansen, (1999; Trillingsgaard; 1999) beskrivas som fokusering - att rikta uppmärksamheten och begränsa mängden sinnesintryck och tankeprocesser, uthållighet - hålla kvar uppmärksamheten på en företeelse tillräckligt länge, delad uppmärksamhet - kunna göra två saker samtidigt. Man kan koncentrera sig på en sak och samtidigt vara medveten om vad som händer omkring en, man kan växla över uppmärksamheten till något annat och sedan återgå till den första uppgiften. En viktig uppmärksamhetsfunktion är att kunna utnyttja återblickar (feedback) under tiden man löser en uppgift enligt honom. Koncentration är en aspekt av vårt medvetna tänkande, hur vi styr våra tankar och handlingar . Vidare förklarar Duvner att koncentrationsförmågan inverkar i stor utsträckning på barns och vuxnas livsvillkor. Koncentration är av största vikt vid inläring av ny kunskap, nya aktiviteter, exempelvis i undervisning, sport, lekar och även då du förväntas följa gängse normer och regler t ex i trafiksituationer. Att kunna koncentrera sig är en nödvändighet för interaktion människor emellan. Att kunna koncentrera sig på vad en annan person vill förmedla via uppmaningar, berättande, beskrivningar och händelser är förutsättningen för att kunna förstå andras intentioner och perspektiv för att därigenom kunna bilda begrepp om sin omvärld i och genom socialt samspel. ”Koncentrationsförmåga innebär att vi selektivt bedömer och sorterar intryck som tas in respektive stängs ute, d.v.s. en mental process” (a.a. 1998; s. 31)

Om ett barn skall lyckas koncentrera sig måste de kunna tolka sinnesintryck från sin omgivning så att verkligheten blir begriplig och meningsfull anser Olsson & Olsson(2007). Hon menar vidare att för att kunna koncentrera sig krävs att man selektivt kan välja ut den information som är viktig. Johannessen (1997) skriver att koncentration definieras utifrån ett lärarperspektiv, ett barn som inte koncentrerar sig på det som läraren anser vara viktigt är okoncentrerat.

Duvner beskriver koncentrationsförmågan som en övergripande förmåga som styr våra tankar och handlingar. Den är beroende av perception, kognition, minne, språk och motorik. Duvner liknar vidare koncentrationsförmågan vid dirigenten i orkestern, en samordnande kraft som bygger på de övriga förmågorna. För att kunna bearbeta och integrera sinnesintrycken talar han om vikten av den ”inre rösten”, då det språkliga tänkandet är av stor vikt för koncentrationsförmågan. Den ”inre rösten” fungerar som en möjlighet att knyta samman upplevelser, sammanhang, mening och tid. (Duvner,1998).

2.1.2 Begreppen koncentrations- och uppmärksamhetssvårigheter

Olsson & Olsson skriver att koncentrationsproblem under barnåren hänger dels ihop med hjärnans kapacitet för uppmärksamhet och koncentration, dels med de påfrestningar barnet utsätts för (2007). Koncentrationssvårigheter hos barn och ungdomar kan bero på flera olika saker. Typiska problem hos barn med koncentrationssvårigheter är enligt Kadesjö (2008) uppmärksamhetsstörning, impulsivitet, svårigheter med att finna lämplig aktivitetsnivå samt svårigheter med att uppfatta och följa instruktioner och regler. De kan visa sig som svårigheter med att vänta, vid förändringar, vid valsituationer och vid samspel med andra.

Juul (2005) menar att uppmärksamhetsstörningar kan förekomma i lättare eller svårare grad och kan vara övergående eller kroniska. Hansen (1999; Trillingsgard; 1999) definierar uppmärksamhet som att det är den beredskap man har att ta emot och reagera på sinnesintryck. Uppmärksamhetens intensitet och varaktighet är beroende av olika sinnesintrycks kvantitet och kvalitet. Man kan påstå att ett handikapp i detta avseende föreligger när förmågan till uppmärksamhet är konstant nedsatt i förhållande till vad som i allmänhet är normen. Enligt Kadesjö (2008) indelning är uppmärksamhetsstörning något som ska ses som ett typiskt problem hos barn med koncentrationssvårigheter.

Johannessen (1997) skriver att vi måste vara mycket nyanserade då vi använder beteckningen koncentrationssvårigheter och menar att det kan vara skolans sätt att organisera arbetet som bidrar till ett barns koncentrationssvårigheter. Hon skriver vidare att för att mer exakt få kunskap om ett barns koncentrationssvårigheter är det nödvändigt att företa grundliga undersökningar om hur problemet gestaltar sig i olika situationer.

I Kadesjö (2008) begreppsförklaring av koncentrationssvårigheter finns det tre olika typer av koncentrationssvårigheter; primära, sekundära samt situationsbundna vilket vi nedan ska försöka utveckla.

2.1.3 Primära koncentrationssvårigheter

I dag anses det troligt att primära koncentrationssvårigheter har en biologisk grund (Kadesjö, 2008). Primära koncentrationssvårigheter är enligt Kadesjö "ett biologiskt betingat tillstånd som innebär problem med att rikta uppmärksamheten på en uppgift, utesluta ovidkommande stimuli och dessutom hålla fast vid uppgiften tills den är avslutad. Tillståndet har sitt ursprung i medfödda eller tidigt förvärvade brister i hjärnans funktion" (2008 s.31).

De primära svårigheterna dominerar över barnet och försvinner inte över tid. Forskare idag vill även dela upp barnen i två grupper, en med svårigheter i impulsstyrning och en med uppmärksamhetsproblem då alla barn med uppmärksamhetsproblem inte har svårigheter med impulsstyrning (Brown, 2005; Kadesjö; 2008). Dessa grupper överlappar dock varandra. Barn med primära koncentrationssvårigheter kan även ha exempelvis avvikande motorik, brister i intellektuella funktioner samt perception och språk (Sergeant, Piek mfl, 2006; Kadesjö, 2008). "Dessa problem har nära samband med varandra och har liksom koncentrationssvårigheterna oftast att göra med hjärnans utveckling och funktion" (a.a 2008, s 98). Juul (2005) nämner även barn med lång startsträcka i denna kategori.

Fleischer & Merland (2008) talar om ett relativt nytt begrepp inom barneuropsykologin, exekutiva funktioner. Det är hjärnfunktioner som organiserar individens handlande.

Ett målinriktat, organiserat beteende vid t.ex. problemlösning. Det har orsakat förvirring, främst i pedagogiska kretsar när det gäller att veta vilka kognitiva och beteendemässiga kompetenser som hör dit, menar Merland. Exekutiva funktioner är liktydigt med en slags instinkt för självkontroll förklarar han. Förmåga till självreglering är en interaktion mellan mognaden av den neurologiska förmågan till självreglering och individens sociala samspel med omgivningen. Det är en neuropsykologisk process som är lika instinktiv och universell som språket. Man talar man om bristfälliga exekutiva funktioner vid flera diagnoser som DAMP, ADHD, Autismspektrum, Aspergers samt social-kognitiva störningar. Barn med dessa diagnoser menar författaren kan komma till korta i sociala situationer liksom när det ställs krav i skolan på projektarbete och självorganisering. Vidare förklarar Juul (2005) att störning av de exekutiva funktionerna innebär problem med planering, tidsperspektiv, bristfällig förmåga att föreställa sig en lösning på en arbetsuppgift, med att fatta beslut grundade på realistiska bedömningar, således problem med att planera, utföra samt slutföra uppgifter.

2.1.4 Sekundära koncentrationssvårigheter

Sekundära koncentrationssvårigheter kan vara mer tillfälliga. ”Koncentrationssvårigheter som i huvudsak beror på brister i barnets familjesituation eller andra psykosociala påfrestningar. De dominerar sällan barnets beteende på det sätt som de primära svårigheterna gör och har inte den utsträckning i tid som dessa har” (Kadesjö, 2008; s 22). Situationsbundna koncentrationssvårigheter innebär att barn kan ha svårt att koncentrera sig i vissa situationer men inte i andra menar han.

2.1.5 Passiva barn med koncentrationssvårigheter

De passiva barnen med i huvudsak uppmärksamhetsproblem har inte förekommit i vetenskapliga studier i den omfattning som de överdrivet aktiva gjort. Bland barn som remitteras för utredning dominerar de hyperaktiva, men då man undersöker grupper av t ex skolbarn är båda grupperna ungefär lika stora. Andelen pojkar och flickor är här lika stora. (Faraone, Biederman, m fl, 1997; Kadesjö; 2008). De passiva barnen med koncentrations-svårigheter har som regel lättare för att hålla sig till en uppgift, är mindre impulsiva och klarar det sociala samspelet bättre menar Kadesjö. Johannessen (1997) skriver att de tillbakadragna och passiva barnen beskrivs som initiativlösa, att de vill inte vara med på någonting, är rädda för minsta utmaning, tycker inte om förändringar och blir ofta mindre tydliga i en barngrupp, de försvinner i gruppen.

2.2 Faktorer som påverkar koncentration

2.2.1 Vad kan påverka vår koncentration

Kadesjö (2008) och Olsson & Olsson (2007) funderar över, hur ser dagens samhälle ut? Vi utsätts för enormt mycket information och impulser, mycket nytt och spännande, men också intryck av en orolig värld. Många har mycket aktiviteter, allt detta kan skapa splittring och kaos.

Hansen (1999; Trillingsgaard; 1999) menar också att det ställs hårdare krav på människan i dagens samhälle, som av många upplevs hektiskt och svåröverskådligt. Tempot är högt och de

som har koncentrationssvårigheter får svårare att klara sig. För att nutida barn skall klara sin skolgång och det dagliga livet, ställs stora krav på just uppmärksamhet och koncentration. Under rubrikerna nedan tas viktiga faktorer upp som påverkar vår koncentration.

2.2.1 Arbetsminnet

Kadesjö (2008) menar att arbetsminnet kan beskrivas som ett antal korttids minnesfunktioner, arbetsminnet ser till att medvetandet har tillgång till den information som hjärnan nyligen registrerat, samtidigt som den använder tidigare erfarenheter som behövs för att lösa uppgiften. Arbetsminne är ett begrepp för hur mycket information och tankar vi kan hålla medvetna samtidigt, ”hur många bollar vi kan hålla i luften” förklarar Duvner (1998) vidare.

Arbetsminnet har stor betydelse för koncentrationen. Vissa barn kan inte komma ihåg en verbal instruktion hur mycket de än försöker medan det för andra barn är mer kopplat till hur fokuserade och motiverade de är menar Adolfsson & Öhrskog (2008). Juul (2005) beskriver att dessa barn även har svårt att komma igång med sina uppgifter. ”Koncentrationssvårigheter som finns hos barn där uppmärksamhetsproblem dominerar (alltså även passiva barn med uppmärksamhetsstörningar) kan framförallt förklaras av brister i deras arbetsminne” (Brown, 2005; Kadesjö; 2008 s.75). Nedsatt arbetsminne leder till sämre generaliseringsförmåga d.v.s. att kunna förutse händelser utifrån tidigare erfarenheter, vilket innebär problem med att exempelvis lösa en skoluppgift eller utföra en aktivitet de tidigare utfört på liknande sätt. Detta leder till ett tillstånd av stress och frustration hos barnet då de inte kan återknyta till tidigare erfarenheter. Att planera och hantera sin tillvaro medför svårigheter. De upplever sig fångade i nuet, allt bara händer utan de har möjlighet att påverka (Juul 2005).

2.2.2 Medvetandegraden, automatiseringen och aktivitetsnivån

Hansen (1999; Trillingsgaard; 1999) lyfter fram att graden av koncentration och uppmärksamhet är beroende av medvetandegraden. Full uppmärksamhet är inte möjlig vid sänkt medvetandegrad. Duvner (1998) menar att problem med koncentration också kan härstamma från reglering av vakenhet och aktivitetsnivå d.v.s. att kunna hålla en lagom nivå av mental energi för uppgiften. Vidare menar han att förmågan till automatisering är en viktig uppmärksamhetsfunktion. Hur väl automatiserad aktiviteten är hos individen innebär ett mer eller mindre inövat beteende för att kunna utföra en uppgift eller aktivitet. ”Bristande automatik kan innebära svårigheter med vardagsmotoriken som jämnåriga klarar utan problem, t ex hålla balansen på stolen eller forma bokstäverna” Duvner (1998 s,63). Olsson (2007) menar att motoriska svårigheter kan medföra koncentrationssvårigheter i situationer då eleven i fråga har behov av en väl fungerande motorik.

2.2.3 Intresse och motivation

Duvner (1998) anser även att lusten, känslan för aktiviteten påverkar aktivitetsnivån, uthålligheten, graden av mental energi och motivation. Är uppgiften intressant stimulerar känslan till vakenhet. Motivationen styrs också av tidigare erfarenheter, tilltron till den egna förmågan att lösa uppgiften samt självförtroendet.

Olsson & Olsson (2007) skriver att motivation och intresse för uppgiften är viktig för koncentrationsförmågan. Genom att iaktta hur barnet hanterar en uppgift, kan man skapa sig en uppfattning om barnet upplever uppgiften som meningsfull. Upplevelsen av uppgiften som meningsfull är nämligen av avgörande betydelse för om barn lyckas koncentrera sig eller inte. Vidare menar de att det kan vara uppgiftens karaktär som påverkar koncentrationen, om uppgiften inte anpassats till elevens förmåga.

Kadesjö (2008) menar att även ett barn i svåra koncentrationssvårigheter under vissa förhållanden, då de är väl motiverade för en uppgift kan koncentrera sig. Skillnaden menar han vidare är att dessa barn kräver en större motivation än andra barn. Han säger också att barnet har ett motivationshandikapp, det vill säga en svårighet att bli motiverad av det som andra blir motiverade av.

2.2.4 Miljön

Kadesjö (2008) anser att hur lokalerna och miljön i skolan utformas får direkta konsekvenser för barnets sätt att fungera. Han menar vidare att istället för att rikta uppmärksamheten på ett enskilt barn då man upplever att det är stökigt i en barngrupp, bör man istället titta på vad i miljön som skapar splittring. En stor öppen yta kan inbjuda till springlekar vilket kan göra det svårare för vissa barn att fördjupa något samspel. Om t ex skolgården istället innehåller avgränsade lektytor inbjuder den till lek i en liten grupp. Skolans lokaler bör anpassas till innehållet i verksamheten, aktiviteterna, de pedagogiska ambitionerna och slippa konkurrera med olika distraherande moment. Vidare menar han att atmosfären i klassrummet är av stor betydelse, främst relationen lärare elev samt eleverna emellan. Svårast för barn i koncentrationssvårigheter är de inslag i skoldagen som inte är vuxenledda, exempelvis raster, korridorstunder och matsalssituationer. Gemensamt för dessa situationer är att de bidrar till stora mängder intryck som kan innebära svårigheter för vissa barn.

Olsson & Olsson (2007) menar att en lugn och strukturerad miljö har en positiv inverkan på barnets sätt att koncentrera sig och hon tar även upp relationernas betydelse. De menar också att betydelsefulla faktorer är elevgruppens storlek och även elevernas inbördes relation i gruppen. Något de även tar upp är att lärarens förhållningssätt på gruppnivå har stor betydelse för elevers förmåga att koncentrera sig.

I undersökningen från Haninge Kommun (Westin, Block, Andersson; 2006) kan man läsa att den fysiska miljön och det pedagogiska materialet sällan är medvetet utformade för att stödja barns och elevers lärande och att tiden i skolor ofta hackas sönder genom att gamla traditioner styr. De tar även upp Björklids forskningsöversikt som visar att den fysiska miljön har betydelse för lärandet. Vidare visar forskningen att lokaler för att stödja lärande för eleverna behöver vara utformade för att främja kreativitet. Det kan gärna finnas hörn som är inredda för olika aktiviteter. Elever behöver miljöer som inspirerar till praktisk verksamhet och handlingar. Det behöver också finnas lugna hörn med ostördhet, men även rum som inbjuder till sociala möten. Utredningen visar att det psykologiska och medicinska synsättet som har fokus på elevers och barns inneboende brister är dominerande. Ett annat synsätt med fokus på att skapa goda lärande miljöer tonar fram i ett fåtal intervjuer. I utredningen menar de Teeter (2004) skriver att vi begär av barn som har svårt att vara uppmärksamma, att under flera timmar om dagen kontrollera och organisera sina handlingar. Hon menar att vi måste förstå att det typiska klassrummet är en hemsk plats för barn med uppmärksamhetssvårigheter och ADHD. Hon anser vidare att det är viktigt att försöka anpassa klassrumsmiljön och att använda strategier i lärandet för att skapa positiva och framåtsträvande upplevelser och tidiga

pedagogiska insatser. Teeter (2004) menar att dessa lärandemiljöfaktorer är viktiga för barns utveckling av självkontrollen; hur klassrumsmiljön är utformad, vilka förväntningar lärarna har på sina elever, vilka aktiviteter som erbjuds och vilka metoder som används.

2.2.5 Metoder, arbetssätt, bemötande, synsätt

Kadesjö (2008) skriver att ett barn med koncentrationsvårigheter behöver hjälp i sin kaotiska värld genom att vuxna skapar strukturen. Han menar vidare att det kan vara svårt för vuxna att styra barnet så mycket som behövs. Man kan känna sig sträng eller tråkig, men för ett barn med koncentrationsvårigheter är det just strukturen som är en förutsättning för att barnet skall kunna fungera som andra.

Undersökningen visar ”att de pedagogiska metoderna behöver anpassas efter elevers behov, förutsättningar och sociala situation.” (Westin, m.fl. 2006; s. 6). Intervjuerna i utredningen har visat att pedagogerna i för liten utsträckning anpassar arbetsmetoderna utifrån de lärandes behov och förutsättningar och att förändringar i pedagogernas förhållningssätt, arbetsmetoder, organisation sällan förekommer.

Juul (2005) menar att tillfällena under dagen som pedagogerna kan se som oviktiga ur inlärningssynpunkt, kan för elever med koncentrationssvårigheter vara mycket påfrestande genom att de saknar struktur och kan ge alltför många intryck under kort tid för att kunna sortera och strukturera för dessa elever. Detta är egentligen tillfällena då barnet kan behöva den vuxnes hjälp med att visa och förbereda. Barn med uppmärksamhetsstörningar behöver yttre ramar av struktur, välbekanta rutiner och ett överblickbart rum.

Vidare betonar Olsson (2007) vikten av att vara nyfiken när man går in och tittar på ett barns beteende och vad som gör att barnet får koncentrationssvårigheter. För att förstå situationen för en person med koncentrationssvårigheter är det av vikt att ta reda på vilka bakgrundsfaktorer som är av betydelse för varje individs unika svårighet menar hon.

Teeter (2004) sammanfattar olika strategier för barn med uppmärksamhetssvårigheter, som har skisserats fram av Jones och Reif i Teeter (2004). För att påkalla uppmärksamhet och öka organisationsförmågan kan man använda sig av olika signaler som en lampa eller en klocka när man påbörjar något, att ha ögonkontakt vid uppmaningar, intressant rekvisita för barnen, hemliga lådor osv. För att få barnets fokus ger de förslag på visuella hjälpmedel som bilder, att använda olika inlärningsstilar, att använda sig av färger, peka med en ficklampa. För att hålla kvar barnets uppmärksamhet, att vara tydlig och förberedd, att barnen får arbeta i par eller grupper, att använda sig av ifrågasättande tekniker samt variera de metoder som används. För att hjälpa barnet att organisera, låt en kamrat kontrollera en hemläxa, använd planeringskalendrar, dagliga aktivitetslistor, kontrollera hemuppgifterna vid upprepade tillfällen. God planering mellan hem och skola är också en av strategierna. Teeter menar att dessa metoder kan användas för alla barn och hon uppmanar lärare att omstrukturera undervisningsstrategierna i stället för att försöka anpassa barnet till ett klassrum enligt grundprincipen ”en-storlek-passar-alla”. Adolfsson & Öhrberg (2008) lyfter också fram några pedagogiska verktyg att ha med sig som pedagog i verksamheten, vilket kan vara att låta barnen ha bestämda platser, vid behov vid en vuxen nära sig, två korta samlingspass istället för ett långt, samt att påminna och förbereda barnet före övergångar till andra aktiviteter. Olika barn fungerar olika bra i respektive liten eller stor grupp. Har man svårt med koncentrationen kan det vara befogat att få arbeta i mindre grupp vid behov menar de.

Teeter (2004) skriver om att relationsmönster förändras under låg- och mellanstadiet. Genom vänskapsrelationer får barnet lära sig att träna problemlösning, hålla tillbaka impulser och bearbeta konflikter. Man lär barnet att ta sociala kontakter, samtala, kontrollera sin ilska och lösa konflikter. Teeter hänvisar till Bierman och Furman som fann en förändring i barnens sociala status när även deras kamrater fick delta i träningen. Adolfsson & Öhrberg(2008) ställer sig också positiva till sociala övningar, som t ex impuls- och ilskekontrollövningar där de också tycker att man skall involvera alla barn i övningarna, barn lär sig av varandra menar författarna. Det finns många vinster med det och gruppen får en samsyn. Raster är ostrukturerade och kräver hög personaltäthet och höga krav på planering. Man bör även i denna situation lära barnet olika strategier för socialt samspel menar de.

Från flera håll framhålls bemötande och relationer mellan lärare och elev. I rapporten från Skolverket (2005) säger man, att Skolverket i många rapporter lyft fram att den mest betydelsefulla faktorn för elevers lärande är relationen till läraren. Enligt Normell (2002) är skolans uppgift att hjälpa elever fram till den kunskap de behöver för att kunna skapa ett bra liv i samhället. I ett demokratiskt samhälle bör det finnas engagerade människor som kan leva tillsammans och klara konflikter utan våld, som kan se värdet av olikheter utan att förlora självkänslan, menar hon. Utredningen pekar vidare på två olika perspektiv vid möte med en elev som inte klarar att följa med i verksamheten eller undervisningen i skolan. Antingen ses det som brister hos eleven, med förklaringar i elevens egenskaper vilket i sista fall kan leda till att förväntningarna på dessa elever skruvas ner och att det inte söks nya vägar i verksamheten hos pedagogerna själva för att också dessa elever skall utvecklas. Eller motsatsen där skolan och pedagogerna söker förklaringar till elevens brister i den egna verksamheten och i det sammanhang eleven ingår i skolan (Westin, m.fl 2006).

I Lpo 94 (s.4) kan man under rubriken skolans värdegrund och uppdrag, en likvärdig utbildning i skolan läsa att,

”Hänsyn skall tas till elevers olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målen. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.”

Även skollagen 4 kap §1 säger att *”Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet.”*

Teeter (2004) säger att pedagogiska insatser oftast bör vara inriktade på att anpassa omgivningen för barnen, att förändra lärarnas förväntningar och att lägga krav och prestationer på en mera adekvat nivå än att fokusera och försöka ändra på barnet. Levine och Teeter argumenterar också för behovet av att förändra och omstrukturera inlärningsmiljön för barn i behov av särskilt stöd, där det kan handla just om uppmärksamhet eller ouppmärksamhet. Levines metoder går ut på att utnyttja barns styrkor och att finna de områden där barnet kan få visa sig duktig, samt att uppmuntra barnets intressen och talanger. Att vuxna förstår deras svårigheter och inte anklagar, förödmjucar eller kategoriserar på grund av deras speciella inlärningsstil säger han (Levine,1993; Teeter; 2004).

Undersökningen lyfter också fram vikten av att det på varje skola behöver finnas system som ger förutsättningar för pedagogiska samtal och gemensam reflektion kring arbetssätt, organisation, kultur och värderingar (Westin, m.fl 2006).

Normell (2002) skriver om pedagogernas förändrade roll idag, hon anser att handledning för skolans personal är viktig då yttre struktur måste ersättas av inre genom reflektion och att stärka och utveckla sin professionella förhållningssätt. Hon talar om social kompetens, vilket hon beskriver som en känslomässig mognad och psykisk hälsa. Normell anser att arbetet i

skolan inte bara skall handla om goda ämneskunskaper och lämpliga metoder utan att pedagogerna mer än i dag bör arbeta med att undersöka sina svaga och starka sidor, sitt sätt att samspela med omgivningen, tillit till sig själv och andra och hon menar att grupphandledning kan stärka detta. Pedagogerna i skolan har ett ansvar i bemötandet av människor och behov av ett professionellt förhållningssätt. Normell menar även att auktoritet som leder till förtroenden kommer genom pedagogens personliga mognad. Pedagoger idag är mindre kunskapsförmedlare och mer förebild och identifikationsobjekt för de unga.

Lpo 94 (s.7) tar fram att skolan skall vara en god miljö för utveckling och lärande:

”Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära.”. ”Personlig trygghet grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.”

2.2.6 Resurser och insatser i skolan

Westin m.fl. (2006) bedömer att systemet för fördelning av resurser till barn och elever i behov av särskilt stöd är problematisk på flera sätt. Den menar på att grundproblemet är att systemet sätter fokus på barns problem och brister. Vidare tar de upp att systemet pressar fram diagnosutredningar eftersom dessa ger större möjligheter till resurstilldelning. Det visar sig säger de att medicinska och biologiska förklaringar till barns och elevers svårigheter styr insatserna. Adolfsson & Öhrskog (2008) anser att barn som har förutsättningar skall gå i vanlig klass och att resurstödet skall vara flexibelt utifrån varje barns specifika behov, vilket kan vara specialpedagogiskt stöd, psykologutredningar, hjälpmedel eller resurspersoner.

Rektor behöver utmana och ge stöd till personalen för att skifta fokus från elevernas brister till pedagogisk utveckling understryker undersökningen (Westin, m fl. 2006).

Fysiska miljöer, arbetsmetoder, pedagogiska materiel och tidsanvändning behöver vara avstämda för att ge starkast möjliga stöd till barns och elevers utveckling och lärande. Det största ansvaret för att förbättra lärande miljöerna ligger på rektor understryker författarna.

I Lpo 94 (s.16) står följande: *”Som pedagogisk ledare och chef för lärarna har rektor ett övergripande ansvar för verksamheten där ingår även stöd som datorer och andra hjälpmedel”*

2.3 Vad blir konsekvenserna av koncentrationssvårigheter

Kadesjö (2008) menar att om det finns brister i koncentration berör det alla såväl barn, föräldrar, pedagoger som det omgivande samhället på olika sätt. Om man som lärare känner en maktlöshet, inte tycker sig finna lösningar på problemen och inte får hjälp att hantera situationen är risken stor att engagemanget för dessa barn sinar. Barn med koncentrationssvårigheter är barn som ställer stora krav på sin omgivning, och vuxna kan både känna trötthet och uppgivenhet. Vuxna runt barnen måste vara tydliga i styrning och struktur. Hansen (1999; Trillingsgaard; 1999) menar att det är viktigt att vuxna strävar och samverkar åt samma håll.

Duvner (1998) säger att ”Personer i koncentrationssvårigheter upplever sig inte ha kontroll över eller att kunna påverka skeenden i sina liv eller att kunna kontrollera sin livssituation.

Tillvaron upplevs som fragment utan tydligt sammanhang” . Duvner menar vidare att dessa barn upplever att saker bara händer dem. Detta gäller redan barn i lågstadieåldern. Dessa barn har även svårigheter att kunna planera och förutse konsekvenser av sitt eget handlande i olika situationer. Ett barn i koncentrationssvårigheter kan ha svårt att ha varaktiga relationer med kamrater då de kan ha svårt med ömsesidigheten i relationen och att kunna rikta sin uppmärksamhet åt mer än ett håll samtidigt .

Barnet kan ha svårigheter att samarbeta, underordna sig andras idéer och följa instruktioner menar Kadesjö (2008) och många gånger kan barn i koncentrationssvårigheter av omgivningen uppfattas som ouppfostrat för att de inte uppträder på ett av omgivningen accepterat sätt, inte beter sig som förväntat i uppkomna situationer eller överensstämmande för sin biologiska ålder.

Vidare säger Kadesjö att i klassrums- och andra gruppsituationer kan en elev med koncentrationssvårigheter uppleva en splittring mellan olika ljud och händelser i rummet/omgivningen, då eleven har svårigheter att selektera intrycken. Om uppmärksamheten flackar mellan olika händelser blir det svårt att förstå sammanhang och bilda helhetsbegrepp. Det blir också svårare att ta in hela sammanhang av vad andra förmedlar, vilket leder till svårigheter att lära sig saker. Vidare menar han att barnet kan även periodvis stänga av omgivningen då det inte orkar ta in mer stimuli.

Kadesjö menar att det kan vara svårt att utveckla egna intressen för dessa barn då de gärna provar på nya aktiviteter istället för att hålla fast vid och utveckla en redan påbörjad aktivitet. Problemen kan ha olika bakgrund och visar sig på olika sätt för varje enskild individ.

Haningeundersökningen(Westin, m.fl. 2006) visar att en viktig skiljelinje inom specialpedagogisk forskning och praktik ligger mellan inkludering och exkludering. Skiljelinjen sammanfaller med två vetenskapliga traditioner menar de; en medicinsk-psykologisk tradition och en social-kulturell tradition. I rapporten har man dragit slutsatsen, utifrån genomgången av specialpedagogisk forskning, att utgångspunkten bör vara att i det längsta undvika särlösningar eftersom de medverkar till att försvaga elevers självförtroende. Istället bör pedagogiken varieras för att stödja alla elevers lärande. De menar dock att det finns tillfällen där lösningar som bygger på exkludering är nödvändig, men även då bör ambitionen enligt rapporten vara att eleven ska behålla sin gruppmedlemskap och därigenom sin känsla av normalitet .

Grundskoleförordningen säger (SFS 1994:1194) 5 kap. 5§:

”Särskilt stöd skall ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp eleven tillhör”

Om det finns särskilda skäl, får sådant stöd i stället ges i särskild undervisningsgrupp.

Styrelsen skall efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare besluta i fråga om elevens placering i en särskild undervisningsgrupp.”

Grundskoleförordningen tar tydlig ställning för att stödet i första hand skall ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Vidare att det skall ske i samråd med eleven och vårdnadshavarna. Elever skall inte känna sig som avvikande i skolmiljön.

Westin m.fl. (2006; s.6) beskriver att deras bedömning är att skolor ” i för stor utsträckning tillämpar exkluderande organisationsformer för elever som riskerar att inte nå målen.” I

skolan verkar placering i liten grupp vara en standardlösning som tas till när en elev uppfattas problematisk. Utredningen visar att det skolor behöver utveckla är en inkluderande lärande miljö som stimulerar alla barn och elever. Att exkluderande lösningar, till exempel placering i särskild undervisning, inte bör tillämpas slentrianmässigt. Perssons (2001) syn på detta framförs i undersökningen där han anser att det under de senaste decennierna delvis skett en förändring i synsätt och lösningar som syftar till att inkludering istället för exkludering blivit vanligare. Fokus har i viss mån förflyttas från individen till den omgivande miljön. Börjesson & Palmblad (2003) påpekar att idag finns skivarkstäder, lässtudios, mattestugor med mera som arvtagare till de historiska hjälpklasserna och observationsklasserna.

Undersökningen (Westin m. fl. 2006) tar också upp att pedagogerna i större utsträckning behöver fokusera på att skapa goda lärandemiljöer där alla barn och elever kan utvecklas och lära.

I Lpo 94 (s. 7) kan man läsa,

”Den pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Det kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultat följs upp och att nya metoder prövas och utvecklas”.

Det krävs mycket kreativitet och anpassning till varje barns individuella lärande vilket ställer mycket höga krav på lärarna skriver Adolfsson & Öhrskog (2008) och anser att man vid olika svårigheter bör ta hjälp av en specialpedagog, direkt till barnet eller som stöd och handledning.

3 Syfte

Föreliggande studies syfte är att undersöka hur pedagogers, specialpedagogers och elevers beskrivningar om koncentration och koncentrationssvårigheter. Focus är likheter och skillnader i deras beskrivningar.

Studiens forskningsfrågor är:

- Vilka likheter och skillnader finns i beskrivningarna av koncentration och koncentrationssvårigheter?
- Vilka synsätt uttrycks, gällande vad som erbjuds i skolmiljön gällande arbetssätt och metodik och organisation?
- Hur tänker pedagoger, specialpedagoger och elever kring de faktorer som gynnar respektive försvårar koncentration?
- Beskriver pedagoger, specialpedagoger och elever att det finns utvecklingsmöjligheter av koncentration förmågan?

4 Metod

4.1 Den kvalitativa forskningsintervjun

Intervjuundersökningens syfte var att ta reda på hur elever, pedagoger och specialpedagoger tänker om och beskriver koncentration och koncentrationssvårigheter. För att se om det finns samband mellan beskrivningar, sammanhang och strukturer och för att försöka komma fram till en djupare förståelse anser Björndal den kvalitativa intervjun som en lämplig metod. Metoden ligger närmare vardagssamtalet än mer kvantitativa former som enkät.

Björndal (2007) anser vidare att metoden även ger respondenten bättre möjligheter till att uttrycka sig och sin förståelse för och upplevelse av ämnet. Genom den kvalitativa metoden ges mer flexibilitet och möjlighet till mer verklighetsnära tolkningar och därigenom en större trovärdighet. I en kvalitativ inriktad forskning menar Bell (2006) att man försöker ta reda på hur människor upplever sin värld. Där är målet mer en insikt.

Då undersökningens intervjumaterial kan anses relativt litet i förhållande till större undersökningar stödjer vi oss vidare på Björndal som anser den kvalitativa metoden som särskilt användbar vid "ett förhållandevis litet urval personer och enheter".

Björndal nämner att en konsekvens av detta blir att tolkningsresultatet blir mindre entydigt. Stukat skriver att i det kvalitativa synsättet vill man se att helheten är mer än delarna (2005). I den här undersökningen ansågs fördelarna med en kvalitativ forskningsintervju överväga nackdelarna enligt ovan och vi valde att göra kvalitativa halvstrukturerade intervjuer med elever, pedagoger och specialpedagoger.

4.2 Urval

Intervjuerna är utförda med två elevgrupper, fyra pedagoger och två specialpedagoger i två olika skolor. Två av pedagogerna är klasslärare för de elevgrupper vi intervjuat och två är pedagoger anställda på samma skola. Skolorna är likvärdiga på så sätt att de har ungefär samma storlek och årskursindelning. Intervjuerna utfördes i båda skolorna i år 4. Åldern valdes med tanke på att ord som koncentration, koncentrationssvårigheter inte skulle innebära för abstrakta begrepp att diskutera kring, vilket enligt Kadesjö (2008) är "från 8 – 10 års ålder som barnet blir alltmer medvetet om gapet mellan förhoppningar och sin verkliga förmåga. Omgivningens krav på barnet ökar och toleransen för beteenden som accepteras hos yngre barn minskar". Genom dessa intervjuer hoppas vi kunna belysa vår problemformulering ur både barn, pedagog och specialpedagogperspektiv. Intervjufrågor se bilaga (2-4).

Efter att via mail skrivit brev till olika skolor och presenterat vår studie och syftet med den fick vi kontakt med pedagoger och specialpedagoger som var intresserade av att medverka i studien. I studien medverkar två skolor från samma kommun men med olika upptagningsområden. En av skolorna är centralt belägen i en storstad medan den andra ligger i utkanten. Skolorna är likvärdiga gällande storlek och årskurser. Specialpedagogerna arbetar på liknande sätt, dels genom att gå in som stöd i klassen dels genom att arbeta med enskilda elever. De arbetar även handledande och medverkar vid pedagogernas planeringar. Två av pedagogerna är klassföreståndare för eleverna i gruppintervjuerna, de andra två pedagogerna arbetar i andra arbetslag på skolorna. Elevintervjuerna valdes att utföras som gruppintervjuer för att eleverna därigenom skulle kunna stimulera och utveckla både egna och andras tankar

och synpunkter. Antalet elever begränsades till "halvklass" (10-12 elever) för att inom tidsramen för intervjun kunna ges möjlighet att uttrycka sig relativt fritt under intervjusituationen.

4.3 Genomförande

Intervjuerna har mestadels genomförts av två intervjuare. De har spelats in på Mp3 och skrivits ut på data. Intervjutillfällena varade mellan 30 till 60 minuter. Vid intervjutillfällena användes intervjuguider med stödord till frågeställningarna. Det fanns också möjlighet att i förväg se frågorna, men pedagogerna valde att svara spontant vid intervjutillfället.

Elevintervjuerna utfördes i samtalsform av två intervjuledare för att kunna tillvarata ett bredare spektra av uppföljningar och tolkningar samt att få eleverna att svara så uttömmande som möjligt under intervjusituationen. I en av gruppintervjuerna deltog klassföreståndaren som ett tyst stöd för eleverna. Den andra intervjun genomfördes i ett grupprum med mycket glasväggar och dörrar vilket ledde till att elever från en annan klass delvis störde intervjusituationen. Eleverna var mycket samarbetsvilliga.

4.4 Analysformen

Analysen är enligt Kvale (2007) inget isolerat stadium utan genomsyrar en hel intervjuundersökning. Stukat (2005) skriver att huvuduppgiften med en kvalitativ undersökning är att försöka tolka och förstå det resultat som framkommer genom analysen.

Med intervjuerna som utgångspunkt avsågs att analysera likheter och skillnader i begreppen koncentration och koncentrationssvårigheter. Dessutom om och i så fall när och hur som koncentration kunde påverkas, samt hur man såg på en optimal framtida skola som stöd för koncentrationen. Genom intervjuerna hoppades vi kunna belysa vår problemformulering ur både barn, pedagog och specialpedagogperspektiv.

Analys innebär enligt Björndal (2007) en förenkling, klassificering och jämförelse, kartläggning av tydliga mönster, förkortningar av dessa mönster och en benämning av deras konsekvenser. Innehållet i intervjuerna har diskuterats, kategoriserats och meningskoncentrerats. För att belysa bredd och variation i tänkandet kring detta område har vi valt att resonera kring likheter och skillnader. Hur tänker man som elev, pedagog och specialpedagog och vari består den röda tråden i tänkandet kring koncentration och koncentrationssvårigheter? Finns det stora variationer eller kan det råda samstämmighet gällande dessa tankegångar?

4.5 Reliabiliteten och validiteten

Reliabilitetens mätinstrument blir i detta fall intervjufrågorna. Här betonar Kvale (1997) både att hantverksskicklighet och förkunskaper är av vikt för styrkan i reliabiliteten. Med referenslitteratur och gemensam kunskapsbas som stöd formulerades intervjufrågorna för att möjliggöra en hög reliabilitet. Även pilotintervjuer genomfördes för att erhålla så hög reliabilitet som möjligt. För att öka intervjufrågornas validitet utfördes tillsammans med handledaren en bedömning och avstämning av frågorna med syftet.

Olika intervjuledare utförde intervjuerna med pedagogerna. Detta kan ha påverkat resultatet och därmed ge mindre validitet. Vid gruppintervjuerna ansågs att det skulle öka reliabiliteten

med två intervjuledare för att kunna komplettera tolkningar och tillvarata olika infallsvinklar i det som framkom i själva intervjusituationen. I den senare intervjusituationen var meningen att intervjuledarna skulle komplettera varandras frågor och tolkningar under själva intervjun något som Kvale tar upp som "självkorrigerande intervju". Han skriver: "I denna form av intervju sker hela tiden en tolkning med möjlighet till direkt bekräftelse eller vederläggning av intervjuarens tolkning" (1997).

Vi inser att denna undersökning enbart i mindre utsträckning kan bidra till att belysa faktorer som bedöms påverka koncentration och koncentrationssvårigheter i skolan. För att kunna generalisera och ytterligare förstärka validiteten krävs en studie av mycket större art. Vår förhoppning är ändå att genom vår studie kunna ge en indikation på hur man beskriver koncentration och koncentrationssvårigheter, samt vilka faktorer som är av relevans ur ett pedagogiskt och specialpedagogiskt synsätt.

4.6 Etiska överväganden

"Begreppet etik används idag i samband med att ha ett reflekterande förhållningssätt gentemot omvärlden" (Björndal, 2007).

Vid urvalet för intervjuerna har vi tillfrågat en specialpedagog och två pedagoger som arbetar med elever i de aktuella åldrarna 10-12 år på varje skola. Elevurvalet har skett enligt halvklassprincipen dvs. inga barn pekades ut som elever i koncentrationssvårigheter. "I ett etiskt perspektiv blir forskningsplanering valid om den producerar kunskap som gynnar människan med ett minimum av skadliga konsekvenser" (Kvale, 1997).

De tillfrågade informerades angående intervjuens syfte, hur svaren kommer att användas, garanterades anonymitet och att samtycke måste ges. Informanten kunde avbryta intervjun, men det material som redan delgivits fick då användas. Insamlat intervjumaterial avidentifierades och kommer endast att användas till forskningsändamålet.

4.7 Relevans

Vi inser att detta är ett stort och komplext område och vi förstår att vi endast kunna fördjupa oss i en mycket liten del, men det känns ändå angeläget att försöka bidra i detta mycket viktiga och aktuella problemområde. Av vikt anser vi det dock vara att via en empirisk studie utföra intervjuer i både pedagog och elevgrupper då det oftast är pedagogernas åsikter som kommer till tals. På grund av att det redan pågår en större studie vid Stockholms Universitet om elevers syn på koncentration ansåg vi även det av vikt att undersöka om möjligheten till ytterligare material från den studien fanns att tillgå. Genom personlig kommunikation med Elisabeth Nordin Hultman (2008-12-08) vid Stockholms Universitet fick vi kännedom om att resultatet väntas bli klart först i juni 2009.

5 Resultat

Resultatet grundar sig på intervjuer av två elevgrupper, fyra pedagoger och två specialpedagoger. Av det som framkommit vid intervjutillfällena redovisas det som anses relevant för syftet. Resultatdelen lyfter fram hur man beskriver koncentration, okoncentration och koncentrationssvårigheter samt likheter och skillnader av elevers, pedagogers och specialpedagogers beskrivningar.

5.1 Beskrivning av koncentration, okoncentration och koncentrationssvårigheter

5.1.1 Koncentration

Eleverna beskriver koncentration som något lugnt och avslappnat. Elevernas beskrivning av hur det känns att vara koncentrerad kan vara, att man inte kan slita blicken från det man gör, att det känns bra, lugnt, skönt och koncentrerat. Det ”flyter på” förklarar en elev, en annan beskriver det som att man stänger ute alla ljud, även om det är stökigt hör man inte alla ljud.

En pedagog visualiserade begreppet koncentration som en lång linje, inte som två olika ord. Hon beskriver att i den ena änden är man koncentrerad och i den andra ändan är man okoncentrerad. När pedagogerna beskriver en koncentrerad elev talar man till största delen om begreppen fokus och fokusering och samtliga pedagoger och specialpedagoger nämner ordet fokus i beskrivningen av begreppet koncentration. Två pedagoger talar om att man genom att studera elevens kroppsspråk kan avläsa om eleven är koncentrerad eller inte. Även tidsaspekten d.v.s. uthålligheten tas med i detta sammanhang.

Specialpedagogerna beskriver koncentrerade elever där dom påbörjar och avslutar en uppgift och också kan arbeta emellan där.

Sammanfattningsvis beskriver eleverna hur det känns när man är koncentrerad. Pedagogerna och specialpedagogerna beskriver hur eleverna beter sig och klarar sina uppgifter i skolan, hur fokuserad man kan vara i skolarbetet.

5.1.2 Okoncentration

Eleverna beskriver att det känns jobbigt att vara okoncentrerad. De förklarar att anledningarna till okoncentration kan bero på störande moment från andra elever samt lärare som stör då de kommer in i klassrummet. De enas kring att de blir okoncentrerade om det är rörigt i klassen. Eleverna beskriver vidare att det är svårt med koncentrationen på morgonen om man är jättetrött, eller när man har haft rast för då tänker man kanske på rasten. Det är också svårt med koncentrationen vid starten och avslutet på en uppgift säger en elev.

Vid beskrivningen av en okoncentrerad elev talar pedagogerna om en mängd olika aspekter. Två pedagoger beskriver att eleven är avledbar, d.v.s att eleven måste svara på stimuli i omgivningen.

Eleven kan vara koncentrerad men när det händer något förlorar eleven ändå sin koncentration. En annan pedagog benämner begreppet okoncentrerad elev som att eleven ibland har en ”normal okoncentration”. Det kan bero på en elevs psykiska oro för att något hänt hemma eller någon annanstans, eller för att eleven inte mår bra. Två pedagoger nämner orsaker som kan ligga bakom okoncentration som neurologiska, diagnostiserade eller på att okoncentration kan bero på tillfälliga, bakomliggande orsaker.

Specialpedagogerna nämner liknande tankar och förklaringar som pedagogerna ovan och beskriver att eleven är impulsstyrd och har svårt att hålla fokus. Eller när en elev behöver hjälp för att påbörja, att jobba och för att avsluta ett arbete. En specialpedagog beskriver det från ett skolmiljöperspektiv och säger att det ”inte alltid behöver ligga på eleven, då miljön kan vara rörig och/eller att pedagogerna inte är fokuserade på uppgifterna eller hur lektionerna ska gå till”.

Sammanfattningsvis kan man säga att eleverna beskriver hur det känns när man är okoncentrerad och vad omkring dem som påverkar deras koncentration utifrån. Pedagoger och specialpedagoger beskriver olika aspekter som hur eleven betar sig och att orsakerna bakom okoncentration kan bero på olika saker. En specialpedagog pekar på att det inte behöver bero på eleven utan hur läraren är fokuserad i sitt arbete.

5.1.3 Hur man beskriver en elev i koncentrationssvårigheter

En pedagog nämner att en elev som har koncentrationssvårigheter är rejält okoncentrerad och tillägger att det ofta kan finnas så mycket mer svårigheter hos en elev med koncentrationssvårigheter. Pedagogen säger att vissa elever kanske skulle ha behövt en diagnos, men inte har det. En annan pedagog ser det som en störning som påverkar barnets inläring. Hon säger att när man arbetat med sin egen pedagogiska kompetens och med åldersadekvata saker och med intressanta aktiviteter och barnet fortfarande inte kan följa med är det koncentrationssvårigheter.

Två pedagoger talar om att de läser av barnen på kroppsspråket, en pedagog säger att ”eleven inte har någon gnista i ögonen och inte är inne i det den gör”, en annan beskriver det som att elevens blick är flackande och att hon genom yrkeserfarenhet märkt att elever med koncentrationssvårigheter uppvisar ett annat kroppsspråk än vad andra elever har.

Specialpedagogerna förklarar koncentrationssvårigheter som primära eller sekundära koncentrationssvårigheter. Om det är något bestående hos eleven eller om det har hänt något i hemmet det kan också vara situationsbundna koncentrationssvårigheter.

På denna fråga har eleverna inte svarat. Pedagogerna beskriver begreppet koncentrationssvårigheter att det är mer än okoncentration och att vissa elever skulle ha behövt en diagnos fast de inte har det och att det finns en störning i inläringen. De beskriver också hur de kan se det hos eleverna som i kroppsspråket. Specialpedagogerna förklarar begreppet koncentrationssvårigheter ur ett primärt eller sekundärt perspektiv.

5.2 Beskrivningar av faktorer som kan vara av betydelse för koncentration.

5.2.1 Miljöns betydelse för koncentration

Eleverna tycker det är viktigt med vila, lugn miljö, lugn musik och massage när man kan skall vara koncentrerad. Eleverna menar på att en lugn miljö är A och O. Då får man arbetsro och kan jobba med det man ska. Man kan vara koncentrerad i arbetet och inte hålla på att springa runt.

Eleverna tar också upp att det är viktigt med god skolmat, man blir mer koncentrerad om man äter gott och blir mätt. ”Har man inte ätit blir man galen och får ont i magen” säger en elev. En annan nämner att man bör kunna få ta en fruktstund om man behöver det. Inomhus är bäst för koncentrationen säger alla elever.

Pedagogerna säger att eleverna är mer koncentrerade när man arbetar inomhus på en avgränsad yta än när man har utomhuslektioner. En pedagog säger att en liten avgränsad och känd yta är det bästa för elevernas koncentration.

Arbets sättet är A och O säger en pedagog, flertalet pedagoger tar upp att strukturen är otroligt viktig med välstrukturerade skoluppgifter. Detta hjälper en elev med koncentrationssvårigheter. Att tydligt skriva ner vad eleven skall göra och att påminna eleven lite lätt. Pedagogerna ger exempel på att man ska ge dem uppgifter de klarar av och ha korta arbetspass det är också viktigt är att ge mycket beröm och därigenom försöka bryta negativa mönster. Vidare beskriver de vikten av att ha korta samlingar. Sedan behöver barn i koncentrationssvårigheter en egen planering säger en pedagog . Antingen dag för dag planering eller en dagbok där jag skriver om dagen som har varit och hur den nya dagen skall se ut.

Vuxenstöd tycker pedagogerna är viktigt så att man kan locka tillbaka eleverna till uppgifterna om de avslutar. Vi delar gruppen i mindre grupper och tänker på grupp sammansättningen säger en pedagog. De som har mer svårigheter med att koncentrera sig sätter vi längre in i rummet så dom inte störs av andra barn om de springer runt . En av pedagogerna säger att hon går in och styr mycket när det gäller placeringen av eleverna i klassrummet. Små tips från pedagogerna när det gäller att få barnen mer koncentrerade kan vara att ha en bokhylla med – ”rör i kroppen kort”, bollar, små ärtpåsar för att få av sig en del av energin. Med en elev har vi en avbytarbänk som i hockey, där sitter man till man lugnat ner sig och känner att man orkar vara med igen.

Sammanfattningsvis säger eleverna att de tyckte det var viktigast med att det var lugn och ro i skolmiljön för en bra koncentration som vila, lugn och ro och massage. Men även måltiderna var viktiga för koncentrationen. Både pedagoger och eleverna tyckte att det var störst koncentration inomhus i skolmiljön. Pedagogerna lyfter fram att struktur och arbets sätt är viktiga. Att man planerar väl och följer upp skolarbetet med eleverna var också viktigt samt hur man grupperar och placerar barnen i skolmiljön var andra viktiga aspekter för koncentrationen. Specialpedagogerna har svarat på frågan utifrån sitt yrkesperspektiv vilket kommer in under punkten stöd/hjälp för eleven.

5.2.2 Tidens betydelse för koncentration

Elevernas beskrivning är att det är lättare att koncentrera sig när man är pigg. Även flera elever från båda elevgrupperna nämner morgonen som den tid man koncentrerar sig extra bra. Någon elev tycker däremot att det är svårt att vara koncentrerad på morgonen för då är man så jättetrött. En del elever uttrycker att det är lättast att koncentrera sig efter maten.

Flera pedagoger nämner morgon och förmiddagstid som den bästa tiden för elevens koncentration men att måndagsförmiddagar kan vara lite oroliga. Pedagogerna talar om tidens betydelse för koncentrationen; korta arbetspass och samlingar gör det lättare för elever i koncentrationssvårigheter, varje avbrott stör en elev som är okoncentrerad.

En pedagog säger också att man inte ska byta arbetssätt och uppgifter hela tiden utan låta eleverna få lugn i sitt arbete och ge dem tid om de är aktiva i uppgiften.

Sammanfattningsvis är åsikterna om koncentration och tid är ganska lika, många av pedagogerna sa att förmiddagar är bäst och även många elever tyckte så och om man var morgontrött eller hungrig påverkades koncentrationen under dagen. Pedagogerna säger att avvägda arbetspass och uppgifter är viktiga. En pedagog säger också att det inte är bra att byta ut arbetsuppgifter och arbetssätt hela tiden utan låta eleverna arbeta på om de är aktiva i uppgiften

5.2.3 Arbetssättens, motivationens och intressets påverkan för koncentration.

Eleverna säger att de känner sig extra koncentrerade när de gör något som är roligt. Om man är glad så är det lättare att arbeta, förklarar en elev. En annan elev säger att hon känner sig koncentrerad när läraren berättar intressanta saker.

Någon elev nämner att det går extra bra att koncentrera sig när han spelar schack och en annan säger att koncentrationen är som bäst då hon får se på film. I den ena elevgruppsintervjun säger ett flertal elever att de tycker att de kan koncentrera sig extra bra när de lyssnar på musik samtidigt som de arbetar.

Elevgrupperna berättar också att koncentrationen för de olika skolämnena är olika, för några är det svenska, andra matematik, någon elev tycker det är lättare att koncentrera sig i SO och några andra i gymnastik.

Pedagogerna säger att man som pedagog bör ha förmåga att variera sig och ta till sig elevernas nyfikenhet och intressen så att eleverna blir stimulerade. Man kan variera med film, läsning, skrivning, använda blädderblock, låta eleverna hålla en lektion, göra något speciellt, så att det händer något, d.v.s. att vara aktiv som lärare. En pedagog önskar också att hon hade tid att arbeta mer estetiskt med eleverna.

Ett bra sätt att fånga elevernas intresse kan vara att modellera sin röst, prata högt sedan viska när man berättar något. "Kloka föreläsare har en mörk lokal där det lyser på scenen" säger en av pedagogerna.

En pedagog säger också att koncentrationen kan bero på vilket ämne barnen tycker bäst om.

En pedagog säger att man skall ha eleven nära sig för att det ger extra bra koncentration och att man ser och upplever saker tillsammans med eleven. Hon fortsätter att tala om vikten av att pedagogen är observant på vilket material och inlärningsätt som passar varje enskild elev bäst. Vidare beskriver en annan pedagog att det är viktigt att se vilken lärstil som fungerar bäst. En pedagog säger också att det är viktigt att ge redskapen till eleverna så de vet hur det fungerar bäst för dem själva. Som pedagog kan man göra mycket för att eleven ska kunna koncentrera sig extra bra. En pedagog säger att hon genom att visa med sitt kroppsspråk på det man säger så förstärks inläringen och leder till att eleverna koncentrerar sig extra bra. Även bemötande, att blinka eller göra tysta tecken, ta på axeln, stryka över ryggen förlänger koncentrationen. Vidare säger en av pedagogerna att hon inte vill höja rösten, utan gå in för att behålla lugnet så att andra elever inte behöver bli mer störda än nödvändigt.

En annan sak som kan påverka koncentrationen är placeringen i klassrummet säger pedagogerna. En pedagog säger att en del elever får sitta långt bak så de har utsikt över hela klassrummet. En del elever får sitta långt fram där pedagogen finns mest, så man kan lägga en hand på och kunna ge direkt feedback på det de gör eller dämpa dem eller avleda dem förklarar hon. En annan pedagog säger att de går bättre för eleverna att koncentrera sig på skolarbetet om de kan välja lokal och egna placeringar.

På en av skolorna säger en pedagog att de arbetar med lika synsätt på avdelningen. Hon förklarar att de arbetar med värdegrunden och vid varje planering tar de upp de här eleverna som man tänker lite extra på, så att man har koll på rasterna och så att alla får vara med och leka. De har det som en stående punkt när de planerar ihop säger hon. Vidare säger hon att hon ofta går tillbaka i sina tankar för att se hur hon som vuxen gjorde i de olika situationerna. Man kan som vuxen göra fel saker.

Sammanfattningsvis beskriver eleverna att det är lättare att koncentrera sig när det gör något som de upplever som roligt eller när de gör intressanta saker. De ger exempel på att det kan vara olika saker för olika elever. Både elever och lärare tycker att det varierar elev från elev vilket ämne som fångar koncentrationen bäst. Pedagogerna talar om variation i arbetssätten, att arbeta mer estetiskt, vara nyfiken och intresserad. En pedagog tycker också det är viktigt för koncentrationen hos eleverna att vara nära eleven, att se och uppleva saker tillsammans. Viktigt för koncentrationen är också hur man placerar barnen i klassrummet. Någon tycker att pedagogen bestämmer det själv där en annan pedagog tycker det är bra att eleverna får bestämma själva. Någon talar också mycket om bemötande. Vidare tar pedagogerna upp samsyn hos lärarna och att titta tillbaka och granska det man gjort.

5.2.4 Elevernas strategier för att förstärka koncentrationen

Eleverna anser inte att de fått lära sig hur man koncentrerar sig men flera har egna knep för att bli mer koncentrerad. Att använda datorn är ett sätt och flera elever nämner att när man läser en bok så är man koncentrerad eller när man lyssnar på musik. Då kan man arbeta och man hör inte att det är stökigt säger de.

Andra saker som är bra för koncentrationen tycker de är kompismassage eller ha en fruktstund. ”Om jag ska göra läxan försöker jag uppmuntra mig med att jag får se en film när jag är klar” säger en elev. Att få byta aktivitet kan ge bättre koncentration säger eleverna och ger exempel på det; som att byta till ett nytt ämne, byta plats fysiskt, gå till ”skrubben” och att

gå ut och röra på sig. En elev nämner 5 tysta minuter i matsalen där också en av lärarna säger att det är vilsamt och har gjort mycket för lugnet i skolan.

En elev drar slutsatsen att det är olika på olika personer och tycker att man kan testa sig fram. Att få ha det tyst omkring sig så att "eleven kan få sjunka in" är viktigt och man måste testa allt säger en pedagog. Hörselskydd eller mp3 spelare nämns som ett stöd för koncentrationen.

Sammanfattningsvis säger eleverna att de inte fått lära sig knep för hur de skall bli mer koncentrerade. Men det har egna strategier som att få använda datorn, kompismassage, att ha en fika eller fruktstund säger någon elev. Att få en belöning när man är klar, att det man gör är spännande eller kunna byta till någon annan aktivitet eller bar att få byta plats säger någon. Men det är viktigt att pröva sig fram, det är olika för olika personer säger eleverna.

5.2.5 Att träna upp koncentrationen

Elevers tankar kring om man kan träna upp koncentrationen var att vissa personer behöver det, som när man har en avslappningsstund varje dag. En elev tyckte att man kunde gå på en speciallektion. Några elever trodde inte att man kunde träna upp sin koncentrationsförmåga.

En pedagog säger att hon absolut tror att man kan träna upp koncentrationsförmågan. Kan man stänga ute omvärlden så är man en liten vinnare igenom hela skolsystemet. Att man kan fokusera på sina uppgifter i helklass. Verkligheten är sådan med många människor i ett klassrum.

En annan pedagog säger att hon inte tror att man kan träna upp sig till något genomsnitt men till den egna förmågan. Hon säger att hon inte vet om hon gör det med eleverna men hon försöker få eleverna att hålla ut mer i sina skoluppgifter. Att få barnen intresserade, den egna drivkraften det tror jag är det bästa säger hon. En annan pedagog säger att hon tror att man kan träna upp koncentrationsförmågan med lustfyllda saker, genom att ta reda på elevens styrka och använda den. Det gäller att man som pedagog har utbildning.

Några förslag från pedagoger och specialpedagoger för att stärka koncentrationen var att de använder timglas, diskussioner i elevgrupperna, lite belöningssystem, rörelse för att känna sin kropp. En pedagog berättar att hon har hört om en viss sorts rörelsegymnastik som hjälper upp koncentrationen, att röra muskler på ett speciellt sätt – hjärnan och kroppen tillsammans.

Båda specialpedagogerna nämner viss sorts kost som bra för koncentrationen som exempelvis vissa elever med ADHD får. Man talar också om Omega 3 och en av specialpedagogerna anser sig ha god erfarenhet av Omega 3 behandling. Det beror förstås mycket på vad koncentrations- svårigheterna bottnar i menar hon.

En specialpedagog säger att man måste stötta pedagogerna med olika metoder för en bättre koncentration hos eleven, ge förslag på vad de kan göra och pröva olika saker. Man kan titta på hur eleven sitter, hur det är runtomkring i miljön och hur dagen ser ut för eleven. De flesta pedagogerna och specialpedagogerna talar om att strukturera med olika t.ex. olika schema för eleverna. Det kan också vara små grupper i den stora gruppen och enskilt arbete tillsammans med specialpedagog för att få bättre koncentration och därigenom få uppgifter gjorda.

Sammanfattningsvis tror vissa elever att det inte går att träna koncentrationsförmågan medan andra elever tror att det går att träna upp koncentrationsförmågan. Som om man t.ex. hade en avslappningsstund varje dag. Någon elev gav exempel på att gå till speciallektioner. Pedagogerna sa att de försöker få eleverna att hålla ut längre att försöka förlänga koncentrationsförmågan. En annan pedagog säger att det viktigaste är att få barnen intresserade och motiverade. Ytterligare en pedagog lyfter fram att det är viktigt med lustfyllda saker. De gav exempel som timglas, diskussioner, belöningssystem och rörelsegymnastik. Sedan nämner de tillskott av bl.a. Omega 3. Specialpedagogerna vill vara stöttande och ge förslag och pröva ut olika saker i miljön, strukturen, schemat, gruppsammansättningar mm.

5.3 Specialpedagogiskt stöd och funktion för elever i koncentrationssvårigheter

5.3.1 Pedagogernas beskrivningar av specialpedagogiskt stöd

En pedagog säger att det är svårt med de utagerande eleverna och orosbarnen, vi vet inte riktigt hur vi skall hantera dem. Pedagogerna tänker på elevernas placering som att sitta nära eleven i olika situationer t.ex. vid samlingar, i ledet, i klassrummet, vid arbetsbordet. Att man ser eleverna, att hela tiden ha dem i ögonvrån och att fånga upp eleverna innan det hinner hända något. En pedagog nämner också att det är bra om eleven är nära tavlan i förhållande till andra elever och att sitta i ett hörn och inte ha alla andra bakom sig. Ju lugnare miljö desto bättre. En pedagog säger att hon kan sitta med eleverna en stund efter skolan.

I arbetssätt och metoder blir det viktigt med planering och förberedelser. En pedagog tar upp bl.a. hjälpmaterialens betydelse och ger ett exempel, som när de gör en viss sak i skolan då sätter de upp en viss bild på tavlan, t.ex. på morgonen sätter jag upp en gul lapp som betyder samling. Ett dagsschema med bilder till finns också. Ett par barn har egna scheman med bilder, man tar bort delar för dagen och ser vad som är kvar. Individuellt för elever som behöver mer struktur finns det lådor att lägga ifrån sig arbetet i när man är klar. Viktigt är också att tänka på vad man säger, att ge väldigt tydliga uppgifter så att de vet vad de skall göra och vad de skall göra sen. Att sätta barnet i arbete, att hålla det sysselsatt. Barn med koncentrationssvårigheter kan också vara barn som är aktiva i arbete. Viktigt med lagom nivå säger pedagogerna.

Viktigt är också att försöka få barnet att lyssna på sin inre röst, att själv förstå och visa när de inte orkar mer. Driver man eleverna för långt och ger för mycket stimuli som provocerar dem hela tiden, då tror en pedagog inte i att eleverna orkar hålla sin koncentration.

En annan pedagog säger att hon gärna skulle vilja gå någon form av utbildning om barn med koncentrationssvårigheter. Stöd ges via kolleger och specialpedagog men hon menar att det oftast är de som jobbar i det här som kan ge varandra tips om hur man kan göra. Hon berättar om en elev som fick ligga ner då hon hade genomgångar av nya saker. Då koncentrerade han sig bäst och problemet med att sitta still på stolen fanns inte kvar. Hon har också andra tankar om hur ett stödjande arbete i klassrummet bör se ut. Hon anser att det är pedagogerna i klassrummet som bör ha specialpedagogutbildning.

Ett annat stöd är att en annan pedagog kan komma och ta över klassen så att klasspedagogen kan få möjlighet att arbeta i en mindre elevgrupp med de elever som behöver. Pedagogen menar att om man ska ta ut barnen ur klassen så är det klasslärarens uppgift som känner dem bäst. På den andra skolan talar man också om som ska gå iväg med dem för att fortsätta med dem i mindre grupper. Stödet av kolleger och en önskan om mer stöd av vuxna i klassrummet är viktigt menar de. Att få rådgöra med en kollega, att ta in en kollega i klassrummet, att visa upp problemet.

En elev med koncentrationssvårigheter kan ta mycket tid och fokus, så visst behöver man hjälp ibland säger de. En pedagog säger också att det är fördelar med att barnen är inkluderade i klassen, men att det svänger fram och tillbaka. Idag skall vi ha kvar dem i klassrummet. Det är viktigt att bejaka barnet fast de har koncentrationssvårigheter så att barnet inte känner att det är en dålig elev.

När det gäller stödet från specialpedagogerna ser man lite olika på det. En pedagog säger att det är ett stöd att få tala med en specialpedagog samt att man tillsammans samarbetar och stöttar eleven och att specialpedagogen kan vara med under en lektion i klassen. På den andra skolan talar man om stöd från en specialpedagog via handledning och där varje pedagog har handledning angående enskilda elever vid behov. Man har uppföljningssamtal varannan, var tredje vecka då man går igenom hur det har gått, vad man jobbar med för närvarande samt vad man ska gå vidare med framöver, detta upplever de mycket positivt.

De upplever resursfrågan som något negativt, tyvärr kan de inte få den resurs de behöver. Det finns barn som verkligen behöver någon mer vuxen och det får vi verkligen slåss för säger en pedagog. När det gäller koncentrationssvårigheter är det ännu svårare menar hon och förklarar att t.ex. när elever är fara för sig själva eller andra då det kan kräva en hel tjänst och jämför det med t.ex. stöd i matten som kan innebära några timmars stöd i veckan.

Sammanfattningsvis är pedagogernas uppfattning av specialpedagogiskt stöd för okoncentration eller elever i koncentrationssvårigheter, att det kan vara svårt att veta hur de skall hantera det. Pedagogerna lyfter fram vikten av placeringen av eleven i skolan, att finnas till hands nära barnet, gärna i ett hörn nära tavlan men inte alla andra elever bakom säger en annan pedagog. Att det är väl planerat och förberett, tydliggöra schemat för veckan och för dagen, tydliga uppgifter. Tydlighet är ett ord som framhålls mycket. En lagom nivå är också viktig för att orka ha kvar koncentrationen men också lära barnen själva att lyssna på sin egen inre röst. En pedagog säger att hon vill ha utbildning kring barn i koncentrationssvårigheter och att det är kolleger emellan man ger tips på vad man kan göra. En pedagog säger att det är pedagogerna själva som skall ha specialpedagogutbildning. Att de är pedagogerna själva som skall jobba med eleverna i smågrupperingar, de är de som känner barnen bäst. Pedagogerna önskar att få vara fler vuxna i elevgruppen.

Specialpedagogiskt stöd från specialpedagoger ser de på olika sätt. Att tillsammans stötta eleven eller att specialpedagogen är med i klassen under lektionstid. En annan pedagog säger att hon upplever enskild handledning kring vissa elever med specialpedagogen som värdefullt. Pedagogerna nämner också att det är svårt att få resurser till barn som behöver mycket extra vuxenstöd i skolan.

5.3.2 Specialpedagogernas beskrivningar av specialpedagogiskt stöd

Specialpedagogerna förklarar att det första de gör då de kontaktas av klassläraren eller annan pedagog vid denna problematik är att vara med och observera eleven i olika situationer. Pedagogen kan ibland ha uppfattningen att inget fungerar för eleven för närvarande. Då erbjuder specialpedagogen observationer och kartlägger när det fungerar bättre och i vilka situationer åtgärder kan behöva sättas in men ibland gör klassläraren kartläggningen själv.

Specialpedagogen nämner att det hon observerar är arbetsmetoder, dels av eleven i olika situationer som t.ex. i klassrummet och på rasterna. Därefter pratar hon med arbetslaget och försöker utgå från det positiva för att försöka skapa en förståelse. Ibland går hon också in i klasserna som stöd. Hon berättar vidare att hon är med vid föräldrasamtal, det kan skapa en länk mellan föräldrarna och pedagogerna. Så småningom utmynnar det i ett åtgärdsprogram. En del av pedagogerna gör det själva, andra vill ha hjälp säger hon. Men det kan även vara att prata med barngruppen, t ex att ge kunskap om funktionshinder, att därav skapa förståelse.

En specialpedagog berättar att det tidigare fanns även föräldrautbildning t.ex. om det fanns problematik med gränssättning hemma. Koncentrationssvårigheter kan bero på miljön kring barnet också säger hon, och då får barnet träffa en kurator om det anses finnas behov av det. Det gäller att ringa in vad just den här eleven behöver. Det kan också vara något medicinskt som behöver utredas, då stöder elevhälsoteamet avslutar hon.

Specialpedagogerna nämner liknande stödåtgärder som pedagogerna. Att anpassa miljön, stötta upp med strukturen samt diskutera en rimlig kravnivå för eleven.

Sammanfattningsvis berättar och förklarar specialpedagogerna arbetsgången när de uppsöks för att stödja en elev i koncentrationssvårigheter. Där de börjar med att observera barnet i olika situationer, när det fungerar bra och var det kan behövas sättas in stödåtgärder. Denna kartläggning kan göras av pedagogerna också. Specialpedagogen samtalar med arbetslagen och ibland går de in som stöd i klassen, eller vid föräldrasamtal. Så småningom mynnar det ut i åtgärdsprogram. Dessa gör också vissa pedagoger själva säger de. Är det något medicinskt som behöver utredas kopplas elevhälsoteamet in. De anger liknande specialpedagogiska strategier som pedagogerna, som att anpassa miljön, strukturera upp och ställa rimliga krav på eleven.

5.4 Visioner av en framtidsskola som kan ge mer lugn och koncentration

5.4.1 Den fysiska miljön – lokalernas utformning i framtidsskolan

Elevernas tankar om den fysiska miljön är rummen och deras storlekar. De vill ha små rum i sin framtidsskola. Många små klassrum istället för ett stort, kanske tre och så har man ett som man är i och som är större förklarar de. Även önskemål om ett rum eller en sal för aktiviteter som t .ex. teater eller dans framkom. En elev önskar att ha mycket bilder i klassrummet, det är fint att titta på menar hon. Ett avslappningsrum eller mysrum stod också på önskelistan.

En pedagog säger också att hon önskar också större lokaler och att vara i och att få ett rörelserum samt ett mysrum. Sammantaget nämner alla pedagoger mindre grupperum eller

avgränsningar och mer små hörnor för studier i mindre grupper. En pedagog säger att hon tror eleverna behöver mer avskärmningar där de kan gå in i ett lugn där de får hjälp med ljud och synintryck. En huvudsal med små rum man har uppsikt över skulle vara bra, med glasrutor mellan rummen men där en annan pedagog som har glasrutor i dörrarna i klassrummet säger att hon skulle vilja ha mer avskilt och inte så mycket glas i skolmiljön.

Specialpedagogen tycker att klassrummet ska vara ett rätt så stort rum, för man vill ju faktiskt vara med kompisarna. Det ska också finnas smårum man kan gå till. Alla barn vill ju vara i klassen för det finns ju ingen som vill vara annorlunda än någon annan, man vill vara tillsammans. Mysiga möbler är viktigt där kroppen kan slappna av och att det även får finnas mer tillrättalagda miljöer för att t.ex. rita, skriva, röra sig, mjuk miljö för att få sinnen att slappna av, ett rum för fantasi och form. Det skall vara rum som är tillrättalagda och funktionella säger en specialpedagog. En annan önskan är att materiel som eleverna använder bör vara i närheten av elevernas platser. Specialpedagogen önskar mer dämpade ljud och möbler som inte skrapar samt ett skolhus utan onödiga störningsmoment.

Sammanfattningsvis önskar sig eleverna, pedagogerna och specialpedagogerna ett stort klassrum med avgränsande smårum till. Även önskan om andra aktivitetsrum finns, samt ett avslappnings eller mysrum med mysiga möbler, mer tillrättalagda och funktionella rum. Rum som dämpar och möbler som inte skrapar. Klassrummet bör kunna avskärmas vid behov tycker en pedagog bra för de som behöver får hjälp med avskärmning av ljud och synintryck. Man ser för och nackdelar med mycket glasrutor, översikten blir bättre men intrycken fler. Material som man använder bör finnas i närheten av eleverna säger de också.

5.4.2 Pedagogiken i framtidsskolan

En elev önskar extra aktiviteter på skolan där man kunde välja exempelvis dans eller någon sport. Eleverna funderar sedan över hur många fröknar de har behov av i sin önskeskola och kommer efter diskussion fram till att de behöver två per klass och förklarar, två för en kan gå runt och kolla så att de andra jobbar.

Pedagogerna har olika lösningar för hur samverkan av pedagoger i en elevgrupp skall vara. En specialpedagog tänker att man aldrig ska vara ensam med en klass, utan man ska ha möjlighet att dela upp klassen så att man kan tillvarata varandras kompetenser. På den andra skolan tycker en pedagog att för många pedagoger kring en klass bara skapar förvirring där hon tycker det skall vara en tydlig ledare. Det är bra om det finns flera pedagoger runt vissa barn men det ska vara en vägvisare i klassen. ”Jag har varit i en klass med tre pedagoger och det var en katastrof”, hon förklarar att de inte hade samma koder och barn blir väldigt förvirrade av det. Rollerna hos pedagogerna är jätteviktiga säger hon för annars kan det skapa förvirring och oro i gruppen. Det är också viktigt med lika synsätt i pedagoggruppen tycker hon.

En pedagog önskar mer integrering av klasserna och att man har två års förskola i skolan med fem till sjuåringar nära varandra med mycket lek, men med den struktur som finns i förskoleklass. Då kan man lära genom lek och behöver inte invänta en viss ålder utan kan bygga mer på barnets vilja och nyfikenhet. Samt att tvåan till och med femman kan vara mer tillsammans.

En pedagog säger att arbetssätten ska vara förberedda, eleverna ska veta vad de ska göra, allt skall vara överblickbart, på rätt nivå och smakfullt presenterat. En pedagog säger att hon önskar mer tid i framtiden för att förbereda och planera mer tillsammans med arbetslaget. Det ska finnas tillräckligt med resurser på skolan, som t.ex. datoriska hjälpmedel, alfasmart och elektroniska skrivbord och hon menar att om alla kan få det de behöver finns större möjligheter till koncentration.

Specialpedagogerna anser att det inte bör vara mer än 20 barn i klasserna så att alla barn blir sedda. En specialpedagog talar om en önskan att framtidsskolan är väl strukturerad och har bra arbetsmetoder så att alla elever kommer till sin rätt. Den andra specialpedagogen säger att det viktigaste av allt i pedagogiska sammanhang är att pedagogen är tydlig, har lagom krav för alla elever på olika nivåer och att hon bekräftar eleverna. Och att det är tillåtet att lära på olika sätt samt att barnen kan lära av varandra. Hon tycker inte det ska vara tyst i ett klassrum, eleverna ska kunna hjälpa varandra. A och O är omgivningen kring eleven, miljön, pedagogers bemötande och samspelet med klasskompisarna säger hon avslutningsvis.

Sammanfattningsvis har eleverna drömmar om en framtidskola där de kan få välja en extra aktivitet de är intresserade av. Att de gärna vill ha två pedagoger i klassen, så att de kan få den hjälp de behöver. Pedagogerna tyckte lite olika där vissa tyckte det skulle vara bra att vara flera pedagoger tillsammans i klassen. En pedagog tyckte inte det var bra med flera ledare och synsätt i samma klass, det kan skapa förvirring hos barnen utan att andra vuxna i klassen skall vara för speciella barn. En pedagog såg vinster med att integrera årsklasserna. Pedagogerna önskar mer tid till förberedelser, att materielen är överblickbara och smakfullt presenterat, att eleverna har tillgång till hjälpmedel som datorer och elektroniska skrivbord. Specialpedagogerna lyfter fram att elevgrupperna bör minskas till max 20 elever i varje klass. Att det är tillåtet att lära sig på olika sätt och att barnen kan lära sig av varandra samt att miljön runt barnen, pedagogers bemötande och samspelet med klasskompisarna är det viktigaste för framtidens skola..

6 Diskussion

6.1 Metoddiskussion

Intervjuundersökningens syfte var att ta reda på hur elever, pedagoger och specialpedagoger tänker om och beskriver koncentration och koncentrationssvårigheter. I undersökningen använde oss av kvalitativa halvstrukturerade intervjuer vilka ligger närmare ett vardagligt samtal än mer kvantitativa former som enkät, vilket vi ansåg vara en fördel. Metoden ger möjlighet till en djupare förståelse för och tolkning av ämnet både för intervjuledare och respondent. Detta upplevde vi vara en fördel både vid undersökningens genomförande och vid resultatbearbetningen. En nackdel med intervjumetoden jämfört med en enkätundersökning är dock enligt Björndal (2007) att olika data samlas in från olika enheter vilket även blev vår erfarenhet då vi skulle vilja följa upp "röda trådar" från båda skolorna. Vi upplevde fördelar med två intervjuledare vid intervjuerna, då ledarna aktivt kunde komplettera och göra tolkningar under själva intervjusituationen. Detta kallar Kvale (1997) en "självkorrigerande intervju". Intervjufrågorna var inte identiska till elever, respektive pedagoger och specialpedagoger vilket kan ha påverkat undersökningen resultat. Vid elevintervjuerna samtalade man av etiska skäl inte om koncentrationssvårigheter, utan mer kring okoncentration för att undvika att vissa elever eventuellt skulle kunna utpekas som elever i koncentrationssvårigheter. Positivt var att pedagogerna inte kom från samma arbetslag på skolorna vilket vi inledningsvis hade tänkt. Därigenom kunde inte "arbetslagskoden" genomsyra pedagogernas svar i undersökningen. I undersökningen intervjuades ett förhållandevis litet antal personer. Detta leder till att vi endast redovisar resultatet samt faktorer relevanta ur ett pedagogiskt och specialpedagogiskt perspektiv.

6.2 Resultatdiskussion

6.2.1 Koncentration

En skillnad vad gäller samspel var att litteraturen vi studerat tar upp koncentration som en viktig del i samspelet. Duvner (1998) menar att koncentration är en nödvändighet för interaktion mellan människor. Detta togs inte upp i intervjuerna, varken bland elever pedagoger och specialpedagoger. Vi tror att specialpedagogerna bör lyfta fram vikten att koncentration påverkar vår vardag tillsammans i verksamheterna även mellan pedagoger och elever och mellan eleverna.

En annan sak som skilde sig åt i våra intervjuer var att det endast var eleverna som tog upp vikten av bra skolmat och fruktstunder. Vila och mat är inget som varken pedagoger, specialpedagoger eller den litteratur vi studerat tagit upp. Vi tror att både vila och mat är av stor vikt ur ett koncentrationsperspektiv. Att se till helheten där mer än ämnesdidaktiska frågor kan påverka koncentrationen. Att avväga vila och arbete och att det kan se individuellt ut för eleverna. Litteraturen och annan forskning vi tagit del av speglar ett samhälle som är väldigt splittrat samt att samhället kan vara mer koncentrationskrävande idag (Kadesjö,2008, Olsson & Olsson,2007, Hansen,1999, Börjesson&Palmlad,2003). Vi tror att denna samhällsutveckling avspeglas även i skolan idag. Ur ett specialpedagogiskt perspektiv och som en organisationsfråga kan man lyfta fram vikten av en väl avvägd rytm under skoldagen. Väl avvägd tid för koncentrerat arbete, pauser, och mattider.

Både elever och pedagoger lyfter fram vikten av motivationen för ett koncentrerat skolarbete. Eleverna förklarar det att det skall vara intressant och pedagogerna säger att det är viktigt med elevernas intresse och nyfikenhet. Nästan all referenslitteratur vi läst understryker detta. Duvner (1998) menar t.ex. att lusten och känslan höjer motivation och är uppgifterna intressanta så höjs koncentrationsförmågan. I motsats till detta menar Johannessen (1997) att det som är viktigt att koncentrera sig på bottnar sig i vad läraren tycker är viktigt. Detta styrks också i undersökningen från Haninge kommun (2008) där de menar att man i för liten utsträckning varierar arbetssätten utifrån elevernas behov. Här blir det ur ett specialpedagogiskt perspektiv viktigt att både lyfta fram och observera detta motsatsförhållande i skolmiljön. Kan specialpedagoger lyfta fram kunskaper utifrån vad litteratur och forskning säger?

Något som framkommit i vår undersökning av intervjuerna är att musik påverkar koncentrationen. Elever, pedagoger och specialpedagoger lyfter fram att det kan ha en lugnande effekt samt att musik kan avskärma andra ljud omkring. Att använda Mp3 för vissa elever eller spela lugn musik för hela klassen kan påverka koncentrationen positivt. Detta är dock inget litteraturen vi studerat tagit upp.

En likhet vi fann var att både elever och pedagoger upplevde att en liten begränsad yta inomhus underlättar koncentration medan en stor öppen yta inbjuder till lek och spring. Att barn i koncentrationssvårigheter har det jobbigare ute på rasterna togs upp av pedagogerna. Dock var det ingen pedagog eller specialpedagog som fördjupade sig i denna fråga. Kadesjö (2008) menar att barn med koncentrationssvårigheter har svårare att uppfatta och följa regler. De kan ha svårigheter med att vänta, vid förändringar, vid valsituationer och i samspel med andra. Barn med koncentrationssvårigheter upplever övergångar, fri lek och raster som jobbiga. Juul (2005) menar här att tillfällena under dagen som pedagogerna kan se som oviktiga ur inlärningssynpunkt, kan för elever med koncentrationssvårigheter vara mycket påfrestande genom att de saknar struktur och kan ge alltför många intryck under kort tid för att kunna sortera och strukturera för dessa elever. Det skulle kunna vara den fria leken, raster, övergångar mm. Här tror vi att specialpedagogen kan belysa vikten av planerad miljö både inom- och utomhus för att underlätta vardagen för dessa barn.

Ytterligare en faktor för koncentration som lyfts fram av pedagoger och specialpedagoger är vikten av struktur för eleverna. Som lärare skall man vara tydlig i skoluppgifter och planering. Litteraturen vi tagit del av styrker detta. Kadesjö (2008) menar att det är av vikt att hjälpa barnen i en kaotisk värld, att styra utan att det blir för strängt eller tråkigt. Juul (2005) nämner att det som av en lärare kan upplevas som oviktigt kan bli till stora ansträngningar för barnet. En specialpedagog i intervjuerna lyfter fram att okoncentration kan bero på att pedagogen är för ostrukturerad i sin verksamhet. Här lyfter man blicken från elevens svårigheter till att se på pedagogers arbetssätt menar vi. Teeter (2004) menar att många pedagoger kan tycka det blir jobbigt att flytta perspektivet från eleven till sig själva. Främjar lärarens metoder, arbetssätt, bemötande och även klassrumsmiljön koncentrationen för eleverna? Är detta frågor som behöver lyftas fram, reflekteras över i de pedagogiska arbetsgrupperna på skolorna? Elevgrupperna tog inte upp begreppet struktur. Skulle man kunna diskutera med eleverna hur viktigt det är med tydlighet, att man förstår det man skall göra och hur?

Adolfsson & Öhrskog (2008) menar att det är också viktigt med bestämda platser för eleverna och att det kan finnas behov av en vuxen nära eleven samt att eleverna skall få tillgång till att arbeta i mindre rum. Eleverna själva tycker det är skönt att kunna få gå till ett

avskilt rum i anslutning till klassrummet för att främja koncentrationen. Både elever, pedagoger och specialpedagoger hade önsknings om mindre grupprum att arbeta i. Rum för olika funktioner som skapande, rörelse, vila var också viktigt ansåg de. Teeter (2004) menar att vi måste förstå att klassrummet är en hemsk plats att vara i om man har koncentrationssvårigheter. Hur ser elevernas arbetsplats ut i våra klassrum ut i dag? Kan man ur ett specialpedagogiskt perspektiv bidra med kunskaper om hur man organiserar skolmiljön för att främja koncentration på bästa sätt?

6.2.2 Koncentrationssvårigheter

Något som både pedagoger och specialpedagoger tyckte var viktigt, var att observera och kartlägga vad koncentrationssvårigheterna bestod i. Vi såg i vår undersökning att det finns en förståelse hos pedagoger när det gäller att se att det kan finnas många faktorer bakom koncentrationssvårigheter. Johannessen (1997) menar att vi måste vara mycket nyanserade då vi använder beteckningen koncentrationssvårigheter och menar att det kan vara skolans sätt att organisera arbetet som bidrar till ett barns koncentrationssvårigheter. Vidare säger hon att, för att mer exakt få kunskap om ett barns koncentrationssvårigheter är det nödvändigt att företa grundliga undersökningar om hur problemet gestaltar sig i olika situationer. Vi tänker att specialpedagogerna på skolorna viktiga som stöd och hjälp i denna kartläggning av barn i koncentrationssvårigheter.

Olsson & Olsson (2007) säger att koncentrationsproblem under barnåren hänger dels ihop med hjärnans kapacitet för uppmärksamhet och koncentration och dels med de påfrestningar barnet utsätts för. Idag talar man inom barneuropsykologin om hjärnans exekutiva funktioner. Barn med en störning av de exekutiva funktionerna kan visa på liknande beteende och problematik som de barn som har koncentrationssvårigheter. Detta var inget som nämndes av pedagoger eller specialpedagoger på skolorna vid undersökningen. En specialpedagog förklarar koncentrationssvårigheter som primära eller sekundära eller situationsbundna koncentrationssvårigheter helt i linje med Kadesjös beskrivning (2008). En pedagog önskar att det är pedagogerna som arbetar med eleverna som skulle få specialpedagogisk fortbildning inom detta område. Det fanns även fler pedagoger som önskade sig fördjupad kunskap och handledning. Här skulle specialpedagogerna kunna ge handledning och fortbildningsdagar för pedagoger som önskar en mer fördjupad kunskap kring elever i koncentrationssvårigheter. Skolverkets rapport (2005) lyfter fram vikten av att det på varje skola behöver finnas system som ger förutsättningar för pedagogiska samtal och gemensam reflektion kring arbetsätt, organisation, kultur och värderingar. Normell (2002) skriver om pedagogernas förändrade roll idag. Hon anser också att handledning för skolans personal är viktig då yttre struktur måste ersättas av inre genom reflektion och att stärka och utveckla sitt professionella förhållningssätt. Pedagogerna säger också att de värdesätter stödet av kolleger och de har en önskan om mer stöd av vuxna i klassrummet. Att få kunna rådgöra med en kollega, att ta in en kollega i klassrummet och visa upp ett problem är till stöd påpekar pedagogerna.

Glädjande är att både pedagoger och specialpedagoger säger att det är viktigt med en inkluderande syn i skolan idag. Ett inkluderande arbetsätt tas upp av en specialpedagog där hon säger att alla barn vill vara tillsammans med sin klass och inte utpekade som avvikande. I undersökningen från Haninge kommun (2008) skriver man att man i det längsta bör undvika särlosningar eftersom de medverkar till att försvaga elevens självförtroende. Persson (2001; Westin, Block, Andersson; 2008) anser vidare att det delvis skett en förändring till att inkluderande synsätt och lösningar blivit vanligare och att fokus förflyttats från individen till

den omgivande miljön. Undersökningen nämner även att pedagogerna i större utsträckning behöver fokusera på att skapa goda lärandemiljöer där alla elever kan utvecklas och lära.

Hur ser det ut på våra skolor idag – har exkluderingen ökat och i så fall på vilket sätt? Väljer vi fortfarande särlösningar för vissa elever? I en skola talade man mycket om att alla elever skulle vara inkluderade i klassen idag, i den andra skolan talade man om att smågrupper finns i skolan idag. Vi tänker att det kan se olika ut på olika skolor och att det är av vikt att som specialpedagog tillföra aktiviteter och arbetssätt som gynnar inkludering.

En elev med koncentrationssvårigheter kan ta mycket tid och fokus säger pedagogerna och det kan krävas en heltidstjänst. Detta kan jämföras med stöd i matematik där det bara kan behövas några timmar i veckan. Alla barn har behov av att bli sedda. Vi tror det kan vara svårt för pedagogerna att hinna med de stora elevgrupperna idag. Finns det dessutom elever i behov av särskilt stöd blir många barn osedda. Om man idag drar in på elevassistenter och andra resurser, hur kommer det att påverka elever i behov av extra stöd? Det kan bli ett högt pris att betala för snabba ekonomiska åtstramningar som gång på gång drabbar skolan och till sist våra barn. Här blir det specialpedagogiska perspektivet att på bästa sätt se till vilket behov av särskilt stöd som är av vikt för eleven och hur man kan lösa det på individ- grupp- och organisationsnivå-

I litteraturen vi tagit del av tar man upp vikten av relationens betydelse för förmågan att koncentrera sig på skolarbetet. Olsson& Olsson (2007) menar att lärarens förhållningssätt på gruppnivå har stor betydelse för elevernas förmåga att kunna koncentrera sig. Undersökningen från Haninge kommun (2008) visar på att det psykologiska och medicinska synsättet fortfarande dominerar, att man ser mer till barnets brister än till lärandemiljön. En specialpedagog ger sin syn på det och säger att det skall vara tillåtet att lära sig på olika sätt och att samspelet med klasskamrater och den sociala miljön runt eleverna är lika viktig, som pedagogernas bemötande. En annan specialpedagog nämner att pedagogens relation med eleven är det viktigaste för en god lärandemiljö. Normell (2002) skriver att relationens betydelse är viktig och lyfter fram att läraren är en förebild för eleven. Kadesjö (2008) samt undersökningen från Haninge kommun (2008) lyfter fram att relationen mellan lärare och elev är den viktigaste framgångsfaktorn för en god lärandemiljö. En viktig faktor som påverkar koncentrationen kan vara hur relationen mellan lärare och elev är. Vi tror att det är en känslig men viktig faktor att våga lyfta fram och diskutera i skolan.

Vår undersökning visar på att det finns viktiga faktorer som gynnar koncentrationen i skolan. Röster från elever, pedagoger och specialpedagoger ger riktlinjer om skolans fysiska miljö i form av funktionella arbetsrum, att det finns resurser som pedagogiska hjälpmedel och fler pedagoger i grupperna. Vidare att kunna erbjuda många olika arbetssätt och metoder och att utveckla och arbeta med sociala färdigheter där relationerna mellan pedagog och elev och mellan elever tillsammans upplevs tryggt och positivt. Elever och pedagoger från de båda skolorna hade ofta likvärdiga synpunkter både gällande befintlig situation och önskemål/vision av en ”framtidsskola” som främjar koncentration. Deras synpunkter var även till största delen överensstämmande med den aktuella litteraturen i ämnet som vi tagit del av. Båda de intervjuade specialpedagogerna var nyutbildade sedan några år tillbaka. Kan de på samma sätt ha påverkat pedagogerna? Om så är fallet kan man då dra slutsatsen att det är av största vikt med aktuell forskning och litteratur på pedagog- respektive specialpedagogutbildningarna?

Sammanfattningsvis kan man ur ett specialpedagogiskt perspektiv säga att det är viktigt att undvika aktiviteter som exkluderar och istället hitta aktiviteter, arbetssätt och metoder som

inkluderar. Att lyfta blicken från eleven till det didaktiska perspektivet leder till en skolutveckling som gynnar alla elever med eller utan koncentrationsproblematik.

6.3 Förslag för vidare forskning

Undersökningen tar endast upp en mycket liten del inom området koncentration och koncentrationssvårigheter. Fler intressanta perspektiv för vidare forskning och fördjupning är rektorernas beskrivningar inom detta ansvarsområde och föräldrarnas perspektiv. Hur ser dagens skolmiljöer ut? Åt vilket håll fokuseras skolutvecklingen, mot lärandemiljön eller elevernas "brister"? Forskningen visar att elever i dag exkluderas i sin undervisning och att den tendensen har ökat, trots att annan forskning visar att barn i största möjligaste mån bör vara inkluderade i den vanliga klassen. Det vore av intresse att undersöka detta vidare, överensstämmer den här utvecklingen och vad är det i så fall som styr denna utveckling?

Referenslitteratur

- Adolfsson Helen & Öhrskog Maria (2008). *KBT och barn:handbok med praktiska råd till föräldrar, förskola och skola*. Stockholm: Cura
- Andersson, Inga (2001) *Samverkan för barn som behöver*. Stockholm:HLS Förlag
- Bell, Judith (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Björndal, Cato R.P (2007). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber
- Börjesson, Mats, Gustavsson, Lars H m.fl. (2004) *Att arbeta med särskilt stöd, några perspektiv*. Skolverket
- Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.) (2003). *Problembarnets århundrade*. Lund: Studentlitteratur
- Duvner, Tore. (1998). *ADHD impulsivitet, överaktivitet, koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber
- Emanuelsson, Ingemar & Persson Bengt & Rosenqvist, Jerry (2001). *Forskning inom det specialpedagogiska området – en kunskapsöversikt*. Skolverket
- Forsberg, Gunnar & Wallmark, Johan (2005) *Nätverksboken – Om mötets möjligheter*. Liber AB
- Fleischer, Anne Vibeke & Merland John (2008). *Exekutiva svårigheter hos barn. Bedömning och praktiska åtgärder*. Studentlitteratur
- Johannessen, Eva (1997). *Barn med socioemotionella problem*. Lund: Studentlitteratur
- Juul, Kirsten (2005). *Barn med uppmärksamhetsstörningar*. Lund: Studentlitteratur
- Kadesjö, Björn (2008). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Normell, Margareta (2002). *Pedagog i en förändrad tid*. Lund: Studentlitteratur
- Olsson, Britt-Inger & Olsson, Kurt (2007) *Att se möjligheter i svårigheter*. Lund: Studentlitteratur
- Pedagogiska magasinet nr 2 (2008)
- Pedagogiska magasinet nr 2 (2000) artikel av Peder Haug
- Persson, Bengt (2001). *Elevers olikheter och specialpedagogisk kunskap*. Falköping: Elanders Gummessons AB
- Skolverket (2005). *Vad gör det för skillnad vad skolan gör?* Stockholm: Elanders Gotab

Stukat, Staffan (2005). *Att skriva examenarbete*. Lund: Studentlitteratur

Teeter, Anne Phyllis (2004). *Behandling av AD/HD – ett utvecklingspsykologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Trillingsgaard, Anege; & Dalby, Mogens & Ostergaard, Johan (red) (1999). *Barn som är annorlunda* Lund: Studentlitteratur

Westin Martin, Block Jonatan, Andersson Eva (2006). *Det behövs en synvända! Stödet till barn som riskerar att inte nå målen*. Haninge kommun: Barn och utbildning
www.haninge.se

Hej

Jag skriver till Dig för att vi behöver få tillfälle att träffa och intervjua elever (år 4-6), 2 pedagoger (gärna i ett lärarlag) samt en specialpedagog gällande koncentration/ koncentrationssvårigheter.

Inför vår uppsats har vi valt att specialisera oss kring hur vi kan hjälpa –stödja barn i koncentrationssvårigheter i skolan. Vi kommer att samtala med barn och pedagoger inom detta område. Vi kommer att fördjupa oss i aktuell forskning och litteratur inom detta ämne. Skolan kommer att kunna ta del av denna när C-uppsatsen är klar.

Vi hoppas att du kan hjälpa oss med möjligheter till intervjuer och förmedla detta vidare till pedagoger som kan vara intresserade. Inga barn kommer att pekas ut som barn med koncentrationssvårigheter utan vi kommer att samtala om detta i halvklass/ en elevgrupp. Vi skulle gärna vilja börja med detta under oktober månad. Det kommer inte att ta så mycket tid i anspråk (ca 30-45 min. /intervjutillfälle) av den klass/pedagoger som är intresserade. Vår tanke är ett intervjutillfälle per pedagog, samt ett tillfälle i en halvklass i år 4-6.

Mycket talar för att detta är en viktig del av det pedagogiska arbetet ute på skolorna idag och vi är mycket intresserade av att försöka lyfta fram en del av detta i vår uppsats.

Vår förhoppning är att detta även skulle vara av intresse för er skola. Vi ser fram emot besked från er

Med vänlig hälsning
Theresia Lindmark, Linda Kruger, Anne-Li Olausson

Kontaktperson:
theresia.lindmark@gmail.com
Tel. arbete / dagtid 031-315 11 78
Mb. 0702 – 725 401
hemnr./telefonsvare 031-7111650

Intervjufrågor till elever

- **Vad betyder ordet koncentration för dig?**

- **När känner du dig koncentrerad?**

Hur känns det då?

Kan man vara det på olika sätt?

Vad gör dig koncentrerad?

När är du koncentrerad? ämne/ tid / dag / inne - ute

- **Hur kan du märka att det inte är koncentration i gruppen / hos dig själv?**

Hur känns det då?

Kan man vara det på olika sätt?

Finns det tillfällen / ställen som gör dig mer okoncentrerad

- **Finns det något som kan hjälpa dig att få koncentration?**

Vad kan det vara? Ditt skolarbete / läraren / någon speciell plats

Vad gör man om man blir okoncentrerad under en lektion?

- **Egna knep, kan man lära sig koncentration?**

Skolan / fritiden.

- **Önskeskolan - Hur ser den ut?**

Klassrum, matsal, lektyor, hur dagen ser ut, annat, rastgård.

Intervjufrågor till pedagoger

Vilken åldersgrupp arbetar du med, hur ser den ut?

Hur länge har du arbetat som pedagog?

Hur länge har du varit i denna klassen?

- **Hur vill du beskriva begreppet koncentration – okoncentration?**

Hur vill du beskriva en okoncentrerad elev?

Hur vill du beskriva en koncentrerad elev?

När har en elev koncentrationssvårigheter?

- **När upplever du att eleverna kan koncentrera sig extra bra?**

Tid / dagar / lokaler / gruppstorlek / inne-ute / ämnen - praktiska-teoretiska / upplägg / strukturer / bemötande...

- **Om elever har koncentrationssvårigheter, vad brukar du tänka på?**

Lokaler / placering / gruppammansättningen / inne-ute / uppgifterna / annat stöd till elev, grupp, / eget stöd...

- **Kan man träna upp koncentrationen hos barn?**

Hur ser du på det? Gör du det på något sätt?

- **Finns det saker som påverkar att koncentrationen till det sämre/bättre för eleverna på er skola?**

Lokaler / organisation / stöd och hjälp / vidareutbildning

- **Önskeskolan – framtiden, hur skulle du vilja att den såg ut?**

Lokaler, grupper, arbetssätt, utbildningar, organisation, samhällsyn....

Intervjufrågor till specialpedagoger

Hur arbetar du på skolan?

Hur länge har du arbetat som pedagog/specialpedagog?

- **Hur vill du beskriva begreppet koncentration – okoncentration?**

Hur vill du beskriva en okoncentrerad elev?

Hur vill du beskriva en koncentrerad elev?

När har en elev koncentrationssvårigheter?

- **Vad blir din funktion om du blir kontaktad av lärare eller förälder då man behöver hjälp för en elev som har koncentrationssvårigheter?**

På vilket sätt arbetar du?

Vilket stöd ges/ på vilket sätt; till eleven / föräldrar / pedagog / gruppen, klassen?

Om du ser att det finns behov av förändringar i miljö, attityder, bemötande, struktur – hur tar du upp detta?

Kan man träna upp koncentrationen hos barn?

Om ja, hur går du tillväga?

Lär man ut det till alla pedagoger/hela klassen?

- **Vad behövs för att skapa en skola som hjälper barnen att få en lugn och koncentrerad skolgång?**

Hur skulle en skola med optimal koncentration och lugn se ut?

Organisation, grupper, arbetssätt, utbildningar, samhällssyn...